

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: GEOGRAFIE

Studijní program: GEOGRAFIE

Studijní obor: APLIKOVANÁ GEOGRAFIE

**TANVALDSKO: ÚSPĚŠNÝ MIKROREGION
A NEÚSPĚŠNÁ MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINA
THE TANVALD REGION: A SUCCESSFUL
MICROREGION AND AN UNSUCCESSFUL
LOCAL ACTION GROUP**

Bakalářská práce: 11-FP-KGE- 027

Autor:

Sandra MOTLOCHOVÁ

Podpis:

Adresa:

Opletala 431,
543 71, Hostinné

Vedoucí práce: doc. RNDr. Alois Hynek, CSc.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
72	1	5	9	38	5

V Liberci dne: 24. 6. 2011

Čestné prohlášení

Název práce: TANVALDSKO: ÚSPĚŠNÝ MIKROREGION
A NEÚSPĚŠNÁ MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINA
Jméno a příjmení autora: Sandra MOTLOCHOVÁ
Osobní číslo: P09000944

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 24. 06. 2011

Sandra MOTLOCHOVÁ

PODĚKOVÁNÍ

Přednostně bych chtěla poděkovat vedoucímu bakalářské práce doc. RNDr. Aloisi Hynkovi, CSc., za odborné vedení a věcné připomínky, které mi poskytnul během konzultací. Zároveň děkuji i za jeho čas, energii a trpělivost, jež mi byl ochoten věnovat. Dále bych touto cestou ráda poděkovala i Ing. Kateřině Preusslerové, manažerce Mikroregionu Tanvaldsko, za cenné informace a poskytnuté materiály.

ANOTACE

Cílem práce je analýza fungování managementu dvou odlišných typů sdružení v rámci meziobecní spolupráce. Jedná se o dobrovolný svazek obcí a o místní akční skupinu působící na totožném území, na Tanvaldsku. Na základě analýzy rozvojových dokumentů a osobního setkání s manažerkou sdružení dochází k identifikaci důvodů úspěšného fungování a čerpání finančních prostředků v rámci DSO, zároveň dochází i k objasnění důvodů, proč tomu tak není u MAS.

Klíčová slova: Mikroregion, Místní Akční Skupina, meziobecní spolupráce, management, rozvojové strategie.

ANNOTATION

The main objective of the present Thesis is to examine the management operation of two different types of associations in terms of inter-municipal cooperation – a voluntary association of municipalities (DSO) and a local action group (LAG) acting in the same area, i.e. in the region of Tanvaldsko. On the basis of an analysis of development documentation and personal interview with the manager of the association, conclusion were drawn about why the functioning and funding in terms of DSO were successful and why, on the other hand, it was not so in case of LAG.

Keywords: Microregion, Local Action Group, inter-municipal cooperation, management, development strategies.

SEZNAM ZKRATEK

ČR – Česká republika

DSO – Dobrovolný svazek obcí

EU – Evropská unie

GIS – Geografické informační systémy

CHKO – Chráněná krajinná oblast

CHOPAV – Chráněná oblast přirozené akumulace vod

KRNAP – Krkonošský národní park

LEADER – Liaison Entrée Actions de Developpement de l'Economie Rurale

MAS – Místní Akční Skupina

MR – Mikroregion

SO ORP – Správní obvod obce s rozšířenou působností

SRD – Strategický rozvojový dokument

SRUR ČR – Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky

OBSAH

ÚVOD

Na vzniku této bakalářské práce, i samotného tématu, se velkou měrou podepsala shoda náhod. Původně jsem si vybírala z nabídky naší Technické univerzity v Liberci a rozhodla jsem se pro porovnávání dvou Místních Akčních Skupin (dále MAS) v Libereckém kraji. Některé z nich si ale již vybrali moji kolegové, s jinými se mi například nepodařilo navázat kontakt. Velice sdílnou byla ovšem manažerka Mikroregionu Tanvaldsko, Ing. Kateřina Preusslerová, která měla zároveň na starosti i fungování MAS Rozvoj Tanvaldska. Po pár telefonátech jsem zjistila, že ačkoliv Mikroregionu (dále MR) se čerpat dotace daří, MAS v tomto ohledu zaostává. Obě tato sdružení spojuje společný cíl, a to rozvoj oblasti. Každé má ovšem svůj systém fungování, financování, strukturu organizace. Napadlo mě tedy analyzovat účinnost těchto dvou sdružení na jednom území.

Ústředním tématem této práce se tedy stává analýza meziobecní spolupráce ve dvou různých sdruženích. Jedním z nich je dobrovolný svazek obcí (dále DSO) Mikroregion Tanvaldsko, které svou právní formou spadá mezi dobrovolné svazky obcí a pouze obce se v něm mohou sdružovat. Na druhou stranu zde máme i MAS Rozvoj Tanvaldska, jejíž druh spolupráce se pohybuje mezi veřejnou, soukromou a neziskovou sférou. Tato dvě uskupení se v ledasčem mohou podobat, zároveň je zde několik odlišných znaků jejich fungování. Jejich společnou snahou je čerpat finanční prostředky na rozvoj této venkovské oblasti, aby docházelo ke zkvalitňování služeb a její atraktivizaci pro občany i návštěvníky. K tomu ovšem každé sdružení disponuje jinými nástroji. V následující práci se tedy pokusím identifikovat důvody úspěchu DSO a neúspěchu MAS.

CÍLE PRÁCE

- Analýza MR a MAS, která by měla osvětlit důvody vzniku, způsob fungování a financování.
- Na základě předešlého cíle by mělo být možné identifikovat důvody úspěchu, na straně jedné, a neúspěchu, na straně druhé.

Dalo by se říci, že dva cíle pro celou bakalářskou práci budou málo. Je ale pravdou, že cesta k objasnění těchto cílů, k dostání se až k jádru problému, vede přes velkou spoustu menších, dílčích, nikoliv však méně důležitých bodů.

Prvním bodem práce, základem, na kterém je možno stavět, je představení meziobecní spolupráce, co vše obnáší a jaký je její význam pro rozvoj oblasti. Zaměřím se na obecnou charakteristiku MR i MAS, kterým by mělo dojít k uvědomění si podobností a rozdílností mezi nimi. Jaký je jejich význam či smysl, jak fungují, jak mohou být vzájemně propojeny.

Jelikož cílem těchto sdružení je rozvoj oblasti, seznámíme se i s důležitostí a významem strategického plánování a trvale udržitelného rozvoje. Důležitým dokumentem jsou rozvojové strategie, podle kterých se tato uskupení řídí a které určují směr vývoje.

Dále se zaměřím na vyprofilování celé oblasti Tanvaldska, a to nejen z hlediska fyzicko-geografického, čímž uvedu čtenáře do přírodní charakteristiky oblasti, aby měli představu, čím je toto území bohaté a čím naopak chudé. Zároveň dojde i k socioekonomické charakteristice oblasti, neboť role veřejnosti je neopomenutelná. Na Tanvaldsku v současnosti dochází k realizaci projektu komunitního plánování a vypracování Komunitního plánu sociálních služeb, které bude mít dopad na život místních obyvatel a na zkvalitnění služeb sociální sféry.

Poté již přejdu k samotné analýze MR Tanvaldska a MAS Rozvoj Tanvaldska. Uvedu pár základních údajů o obou typech spolupráce a budu se zabývat aktivitami a rozvojovými dokumenty, na jejichž principu by měla fungovat. Právě tato analýza by měla vést k nalezení důvodů neúspěchu čerpání finančních prostředků pro rozvoj

oblasti. Zároveň budu i vycházet z informací, které mi byly poskytnuty Ing. Preusslerovou, a bez nichž by cesta k objasnění těchto důvodů byla velmi náročná.

Posledním bodem pak bude syntéza všech doposud zjištěných poznatků a vyvození závěrů k předem definovaným cílům práce.

METODY PRÁCE

Neboť se v práci setkáváme s několika různými cíli, je potřeba využít i několik různých metod k jejich řešení. Základem celé práce se stala četba odborné literatury v dostatečném rozsahu, která dopomohla objasnit problematiku meziobecní spolupráce. Zároveň z ní bylo možno čerpat a následně správně interpretovat informace o zkoumaném území. To se týkalo především popisné fáze.

Dalšímu zkoumání také podléhaly analytické a rozvojové dokumenty, které si nechal vypracovat MR Tanvaldsko. V těch bylo možné identifikovat směr vývoje oblasti, jaké jsou jeho priority a naopak, která oblast rozvoje je až na okraji zájmu. S tím souvisí i sběr dat z neoficiálních zdrojů, kterými v tomto případě byly výroční zprávy či reporty o pokračování procesu zavádění komunitního plánování na Tanvaldsku.

V rámci studia humánní geografie došlo k interpretaci dat z oficiálních zdrojů, kterým na našem území dominuje Český statistický úřad. Tato data jsou sbírána primárně pro vládní (mocenské) účely a pozornost při jejich zkoumání by měla být věnovat spíše interpretaci, než-li samotné konstrukci. Role veřejnosti je pro oblast determinující, kdy záleží na věkové i vzdělanostní struktuře, na míře ne/zaměstnanosti, zjišťujeme v jakém stavu se nachází i místní trh práce apod. (Cloke, 2004)

Velmi významnou metodou se staly osobní rozhovory, jednak s místními obyvateli, ale hlavně s manažerkou MR i MAS Ing. Preusslerovou. Ta v oblasti žije, ve sdružení působí od r. 2004, čili má výtečný přehled o tom, co se zde děje a zná problémy a potřeby, které je třeba aktuálně i dlouhodobě řešit. Na rozhovor bylo třeba se řádně připravit, nastudovat podkladové materiály a vytvořit si seznam otázek, na které chceme znát odpověď.

Poslední metodou, kterou v práci využívám, je konstrukce dat v podobě mapových výstupů. Ty jsou vytvořeny pomocí GIS, konkrétně softwaru ESRI ArcGIS 9.3., programů ArcMap a ArcCatalog. Na mapových výstupech je například administrativně vymezeno území, znázorněna geologická stavba či klimatické oblasti. Mapová prezentace nám napomáhá si utvořit celistvější obraz o oblasti a o její prostorovosti.

1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY MEZIOBECNÍ SPOLUPRÁCE

Pro Českou republiku, podle Škrabala, 2006, je charakteristický vysoký počet malých obcí, které jsou relativně rovnoměrně rozmístěny v území, obvykle ovšem velikostně nevybočují jedna nad druhou. Z toho automaticky vyplývá, že pokud chtějí čerpat finanční prostředky na zkvalitnění služeb v území, mohou se potýkat s nejrůznějšími problémy (právě kvůli velikosti) jak toho dosáhnout. Naštěstí ale existují možnosti, které umožňují obcím a místním komunitám se buď slučovat anebo vzájemně spolupracovat při společném prosazování zájmů. Ke slučování obcí dochází velmi zřídka, běžnější formou je tudíž spolupráce. Ta obcím jím umožňuje zvýšit pravděpodobnost jejich úspěchu při žádání o dotace, díky kterým následně dochází k synergickým změnám v oblastech. Z typologického hlediska (pokud se zaměříme přímo na obce) může ke sdružování docházet jednak mezi obcemi, které si jsou rovny (velikostně či významově). Mnohem častěji ovšem dochází ke spolupráci obcí, které se shromažďují kolem spádového centra, jakéhosi přirozeného jádra, což se týká i této práce.

Existuje mnoho forem spolupráce, podle Galvasové a kol., 2007, o kterých se zmíníme posléze. V tomto momentě bych jen ráda nastínila možnosti, které se nabízejí, pro lepší orientaci v tématu. Meziobecní spolupráce může probíhat na regionální úrovni, kde mají obce možnost vytvořit Dobrovolný svazek obcí (pro tuto práci stěžejní), poté Společnou právnickou osobu anebo Smlouvu ke splnění konkrétního úkolu, tzv. monotematické svazky. Další oblastí pak může být spolupráce obcí se subjekty v území, kde pro nás nejdůležitější je možnost vytvořit Místní Akční Skupinu, dále pak Místní Agendu 21, Public-Private-Partnership, známé jako PPP projekty anebo Zájmové sdružení právnických osob. Zároveň může docházet ke spolupráci v rámci národní struktury či dokonce nadnárodní, meziobecní (Euroregiony, Partnerská města a obce). Veškerá tato sdružení se pak liší organizační strukturou, pravidly a způsobem financování jejich fungování, nástroji k opatření finančních prostředků atd. Stmelujícím prvkem je snaha o získání prostředků na rozvoj oblasti.

1.1 Sdružování jako druh spolupráce

Spolupráce je vztahem, podle Galvasové a kol., 2007, díky kterému je mnohdy snazší a účinnější dosáhnouti potřebných výsledků, leckdy by bez ní dosažení cíle nebylo ani možné. Úkolem současné regionální politiky jako činnosti je přispívat ke snižování disparit mezi úrovněmi rozvoje jednotlivých oblastí a jeho následné harmonické zabezpečování. To vyžaduje velmi úzkou spolupráci obcí daného prostoru. Hlavními nositeli jsou orgány veřejné správy, které pro efektivní regionální politiku potřebují spolupracovat s představiteli žijícími v daném území, neboť ti jim mohou pomoci při poznávání, pochopení a prosazování potřeb rozvoje, zároveň je mohou navádět tím správným směrem k vytváření vhodných podmínek pro jejich praktickou realizaci.

O spolupráci obcí se dá v současné době hovořit jako o fenoménu, který zažívá neskutečný rozmach. Ten v první fázi proběhl na konci 90. let, kdy na vznik mikroregionů mělo pozitivní vliv přijetí Programu obnovy venkova (1998) a také následná novelizace zákona o obcích, zahrnující paragrafy o dobrovolných svazcích obcí. V další fázi proběhl rozvoj spolupráce po vstupu ČR do EU v roce 2004, na základě implementace iniciativy Leader+ a Leader ČR (LEADER, podle Krajského úřadu Libereckého kraje, 2009, v českém překladu: Propojení aktivit rozvíjejících venkovskou ekonomiku). Je to dynamicky se rozvíjející forma sdružení obcí na podporu venkovských regionů a je jednou ze 4 iniciativ EU. Tyto druhy spolupráce, podle Galvasové a kol., 2007, se stávají důležitým „faktorem rozvoje“, pokud dochází k účelnému a efektivnímu zacházení. Z toho pak logicky vyplývá pozitivní dopad na socioekonomický rozvoj daného území. Členové těchto sdružení však zároveň musí být ostražití, neboť do vztahů se zapojují nejrůznější subjekty, jejichž harmonizace nemusí být vždy snadná. Už jen z toho důvodu, že každý nejprve upřednostňuje své individuální zájmy. Pro uskutečnění rozvojových záměrů obcí či regionů je potřeba vytvořit, udržet a rozvinout optimální podmínky, které mají svoji podstatu ve zdrojích, ať již vnitřních či vnějších. Problém, se kterým se potýkají téměř všichni, jsou vlastní zdroje, kterým dominují ty finanční, dále to jsou zdroje personální a materiální. Jak je zmíněno v předešlém odstavci, možnost získávání finančních prostředků se otevřela po přistoupení ČR k EU, kdy dochází k navýšení „externí“ podpory k uskutečňování rozvojových záměrů. S tím ovšem souvisí i nárůst nároků na připravenost a schopnost

zainteresovaných subjektů využít tyto prostředky na maximum, aby bylo v projektech docíleno pozitivního dopadu na úroveň socioekonomického vývoje dotčeného území.

Jelikož jsou, podle Škrabala, 2006, upřednostňovány projekty většího charakteru, tj. s nadregionálním či nadobecním dopadem, je potřeba rozvinout spolupráci mezi více subjekty (obce i ostatní). Čerpání těchto finančních prostředků bylo podmíněno účastí žadatele ve svazku obcí, či žádost muselo podávat samo sdružení obcí. To mělo za následek nepřiměřený nárůst těchto seskupení, nejčastěji označovaných jako mikroregiony. Jelikož neexistovala žádná právní úprava, jedna obec se tak mohla stát i členem více sdružení. To ovšem mohlo mít i negativní dopady, neboť docházelo k roztržiténosti úsilí, aktivit a samotných zdrojů. Navíc je celkem přirozené, že obce nejprve upřednostňovaly své vlastní záměry, čili ne pokaždé došlo k synergickému efektu při spolupráci. Tímto pojmem předpokládáme, že při spolupráci dochází ke sdružování sil za účelem dosažení cíle, která není pouhým součtem sil, nýbrž jejich násobkem. V důsledku toho se v současné době objevují i nové platformy spolupráce různých subjektů v území. Klasickým příkladem jsou MAS, které vznikají z iniciativy Leader a jsou dotovány z Evropského zemědělského záručního a rozvojového fondu, a jejichž cílem je opět získávání dotací na realizaci vlastních rozvojových záměrů ve venkovských oblastech, kde dominuje zemědělská výroba.

1.1.1 Důvody spolupráce

Jak již bylo zmíněno výše, jedním ze základních důvodů spolupráce je existence synergického efektu, který má pozitivní vliv na rozvoj oblastí. Při spolupráci se navíc předpokládá dosažení významnějšího výsledku, kterého by jednotlivé obce nebyly schopny, anebo by je to stálo mnoho finančních prostředků, času a úsilí. Pojem spolupráce, podle Galvasové a kol, 2007, je chápán jako: „*součinnost určitého množství subjektů při dosahování určitého společného cíle.*“ a je významným prvkem fungování veřejné správy, nezbytným pro rozvoj regionů. Partnery, kteří v tom sehraji svoji roli, jsou jednak složky státní správy, dále jednotky samospráv, různé neziskové organizace, podnikatelský sektor a v neposlední řadě také občané. Formy spolupráce pak mohou být různé, záleží na kombinaci vztahů zúčastněných aktérů a na podmínkách jejího naplňování.

Ve veřejném sektoru je pak třeba rozlišovat mezi situací v rámci státní správy a samosprávy. Státní správa je charakteristická tím, že má na starost řízení zvláště vymezených oblastí, které jsou ve vzájemné interakci. Lepším pojmenováním pro tyto vztahy mezi subjekty státní správy je kooperace, čímž se rozumí zajištění vlastních úkolů tak, aby nebyly v rozporu s úkoly jiných složek. Na druhou stranu, v oblasti samosprávy dochází k tomu, že jednotlivé subjekty realizují úkoly specifické i komplexní povahy, které jim byly svěřeny. Zdali bude dosaženo úspěšného výsledku spolupráce záleží na organizačních a ekonomických možnostech daného území. Efektivní spolupráce je klíčová pro rozvoj obcí, neboť díky ní se mohou realizovat záměry či projekty, které by byly pro samostatné obce nedosažitelné (například pro malou populační velikost či nevýhodnou územní odlehlost). Dalo by se říci, že spolupráce mezi obcemi je zároveň těžištěm spolupráce ve veřejné správě. Problémem pro veřejnou správu pak může být velká sídelní rozdrobenost, kdy malé obce nejsou schopny získávat dostatečné daňové příjmy, mají horší přístup k příjmům návratného charakteru, musí vynaložit velké finanční prostředky na administrativní činnost či obtížně získávají kvalifikovaný personál. Na nízkou hustotu osídlení se váží vyšší náklady k dosažení úrovně veřejných služeb či občanské vybavenosti v porovnání s většími městy. Mezi negativa těchto marginalizovaných oblastí můžeme zařadit například snižování frekvence dopravní obslužnosti veřejnou dopravou, omezené možnosti co se společenského vyžití týče nebo nízkou úroveň vybavenosti technickou infrastrukturou. Na druhou stranu tyto malé obce disponují kvalitním životním prostředím, klidem a bezpečností, se kterou se v žádném velkém urbanistickém prostoru nesetkáte, a díky tomu zde panují dobré mezilidské vztahy. Toto jsou jedny z důvodů, proč se vyplatí i do těchto malých obcí investovat. Dalším z důvodů, proč navazovat meziobecní spolupráci, může být zájem spolupracujících subjektů racionálně a efektivně využívat zdroje či prostředky, kterými disponuje jejich území, za účelem dosažení stanovených cílů. To se může dít jednak za předpokladu, že si alespoň jeden polepší a ostatní si nepohorší (tzv. paretooptimální výsledek), anebo, což je v praxi více zažité, že se všechny subjekty dočkají zisku nějakých výhod.

Nesmíme zapomínat také na to, že důvody mají především charakter účelový. To spočívá, dle informací získaných z Portálu veřejné správy České republiky (2011), ve spojení obcí s cílem zabezpečovat potřeby svěřené obci ze zákona č. 128/2000 Sb.,

o obcích (obecním zřízení). Tento zákon jim nařizuje na svém katastrálním území vytvářet podmínky pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů (od bydlení, přes dopravu a spoje, až k výchově a vzdělávání). Pokud realizace potřeb přesahuje možnosti obce z důvodů například propojení infrastruktury, či se jedná o realizaci společných projektů, můžou obce navazovat účelnou spolupráci s cílem:

- a) zajistit investice přesahující možnosti obce jedné, příp. akce, které se realizují na katastrálních území více obcí (vodovody, kanalizace, apod.),
- b) participovat na projektech, které mají souvislost s rozvojovými aktivitami regionu či mikroregionů, a jejichž důsledek bude mít pozitivní dopad např. pro zaměstnanost a vzdělanost občanů, z toho bude následně vyplývat zvyšování konkurenceschopnosti regionu.

1.1.2 Typy spolupráce

Podle Galvasové a kol., 2007, mají obce ze zákona možnost uzavírat následující typy spolupráce:

- a) na základě smlouvy uzavřené ke splnění konkrétního úkolu:
 - cílem smlouvy může být např. stavba určená ke společnému užívání
 - jejím předmětem naopak nemůže být vznik právnické osoby
- b) na základě smlouvy o vytvoření dobrovolného svazku obcí:
 - jedná se o vyšší formu spolupráce obcí
 - vzniká za účelem ochrany a prosazování společných zájmů
 - členy svazku mohou být jen obce
 - svazek obcí je právnickou osobou
 - může být jednoúčelový i víceúčelový
- c) zakládáním právnických osob dle zvláštního zákona
 - tj. zejména podle obchodního zákoníku (akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným)

Galvasová a kol., 2007, považuje dobrovolný svazek obcí za optimální formu dlouhodobé a víceúčelové spolupráce mezi obcemi. Ten je zároveň nejvýznamnější z hlediska hospodářského, sociálního a kulturního rozvoje obcí.

1.1.3 Znaký spolupráce

Poznání jednotlivých znaků spolupráce, podle Galvasové a kol., 2007, nám umožní lépe pochopit její smysl a význam.

Velice důležité je rozlišení typů dle její funkce:

- vzájemná výměna informací a zkušeností,
- společný postup při vyjednávání,
- koordinace rozvojových činností,
- zajištění veřejných služeb,
- realizace rozvojových projektů.

Z hlediska formálního přístupu je nejvíce organizovanou formou spolupráce institucionalizovaná podoba, která nejčastěji umožňuje a upravuje vzájemné vztahy zúčastněných subjektů (partnerů spolupráce). Typickým příkladem je zakládání svazků obcí, v rámci jejichž působnosti mohou účastníci – jednotlivé obce – poměrně komplexně a zřetelně ovlivnit život ve svých obcích. Pokud navíc dochází k pravidelným setkáváním subjektů a společné rozvojové dokumenty mají reálnou podobu, na základě toho je umožněno dlouhodobé a cílené rozvíjení přínosů a spolupráce. Dlouhodobost a stabilita jsou nezbytnými podmínkami pro budování efektivní spolupráce.

Dalším způsobem, jak nahlížet na rozdělení spolupráce, je z hlediska typu aktérů:

- meziobecní spolupráce,
- spolupráce obcí se soukromým sektorem (ziskovým či neziskovým),
- spolupráce obcí s jinými subjekty veřejné správy.

Účel spolupráce (cíl) a její náplň (souhrn aktivit vedoucích k dosažení účelu vzniku) nám umožňují celkově zhodnotit úspěšnost spolupráce obcí. Tu je, v návaznosti na cíle, možno roztrždit na tři základní okruhy. Jednak je to celkový rozvoj území, dále pak rozvoj určitých aspektů území (monotematická spolupráce) a konečným bodem je řešení konkrétních dílčích problémů.

Dle znaků spolupráce (struktura, účel) můžeme rozlišit konkrétní formy spolupráce, které demonstruje následující schéma:

Obr.1: Znaký spolupráce u svazku obcí a místní akční skupiny

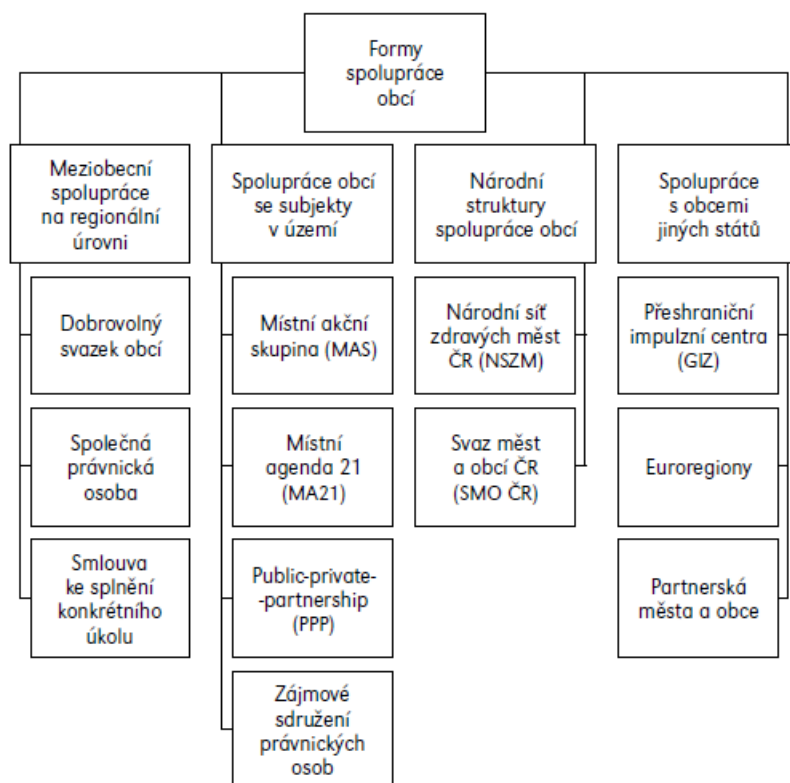
Znaký spolupráce u svazku obcí a místní akční skupiny					
Forma spolupráce	Funkce spolupráce	Účel spolupráce	Náplň spolupráce	Formální přístup	Typy aktérů
Svazek obcí	např. společný postup sdílení zkušeností	celkový rozvoj území	např. realizace projektů společné akce	institucionalizovaný	obce
Místní akční skupina	např. koordinace rozvojové projekty	podpora rozvojových aktivit	např. pravidelná setkávání příprava projektů	institucionalizovaný	obce podnikatelé neziskový sektor

Zdroj: GALVASOVÁ, Iva a kol. *Spolupráce obcí jako faktor rozvoje* [online]. Vydání první. Brno : Georgetown, 2007 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.garep.cz/publikace/spoluprace-obci-jako-faktor-rozvoje.pdf>>. ISBN 80-251-20-9.

2. FORMY SPOLUPRÁCE OBCÍ

O formách spolupráce jsme se okrajově zmínili již výše, nyní bych si dovolila se o ní trochu více rozepsat a doplnit ji pár dalšími informacemi. Podle Galvasové a kol., 2007, je pro formy spolupráce důležitá právní a organizační podoba, zároveň je ale nezbytné stanovit účel tohoto počínu a s tím související náplň spolupráce. K nejlepšímu způsobu jejich rozřídění dochází při kombinaci členění dle území a spolupracujících subjektů, které je znázorněno v následujícím schématu:

Obr. 2: Členění způsobů a forem spolupráce

Zdroj: GALVASOVÁ, Iva a kol. *Spolupráce obcí jako faktor rozvoje* [online]. Vydání první. Brno : Georgetown, 2007 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.garep.cz/publikace/spoluprace-obci-jako-faktor-rozvoje.pdf>>. ISBN 80-251-20-9.

Co je ještě nezbytné zmínit je skutečnost, že ke spolupráci mezi dvěma nebo více obcemi smí docházet pouze při výkonu samostatné působnosti. To znamená, že mohou jednak uzavřít smlouvu ke splnění konkrétního účelu, vytvořit dobrovolný svazek obcí, který má již širší pole působnosti, anebo založit právníckou osobu (obchodní společnost, družstvo apod.), což je upraveno obchodním zákoníkem. Občanský zákoník

pak dále upravuje spolupráci obcí s právníky a fyzickými osobami, nikoliv však vzájemnou spolupráci mezi obcemi. Výjimku zde tvoří úpravy registrace, zrušení a zánik svazku obcí.

Jak předešlé schéma demonstruje, existuje skutečně široké spektrum nejrůznějších kombinací forem spolupráce. Pro účely této práce se dále budeme již zabývat pouze DSO, který je zde zároveň zastupován ekvivalentním pojmem „Mikroregion“, a MAS.

2.1 Dobrovolný svazek obcí

V tomto případě, podle Galvasové a kol., 2007, se jedná o meziobecní spolupráci na regionální úrovni, která se zabývá rozvojem především venkovských oblastí a jejímž cílem je odstranění či alespoň zmírnění regionálních disparit. Iniciativu v rozvojových záležitostech zde přebírají lokální či místní aktéři, neboť aktivita krajských či centrálních institucí je nedostatečná. DSO je tou nejtypičtější a nejzákladnější formou spolupráce, kterou v rámci ČR můžeme najít. Co více, tento druh spolupráce je ukotven i v zákoně o obcích. Sdružovat se mohou pouze obce a k realizaci jejich aktivit může docházet pouze v oblastech, které spadají do jejich samostatné působnosti či jsou propojeny s činnostmi pro ochranu a prosazování společných zájmů. Výhodou spolupráce obcí v těchto svazcích je snížení administrativního zatížení jednotlivých obcí při plánování či realizaci záměrů a projektů.

Pokud se podíváme na historický vývoj počtu DSO, podle Škrabala, 2006, po roce 1990 vznikaly svazky za jinými účely než dnes. Jednalo se především o budování technické infrastruktury, jejíž správa byla po dokončení realizace projektu delegována na speciální firmy. Po této fázi pak svazky zanikaly. Dalším mezníkem byl konec 90. let 20. století, kdy opět dochází k rozmachu, a to díky možnostem čerpat finanční prostředky z předvstupních fondů EU.

DSO se většinou, podle Galvasové, 2007, rozkládají v územně ucelené oblasti, která je přírodně, technicky či historicky vymezena. Samozřejmě může docházet i ke spolupráci mezi obcemi, které si nejsou územně zas tak blízké, k tomu ovšem dochází ve velmi mimořádných případech a většinou se to týká prosazování takových záměrů, které

se rozprostírají v širším okolí. Nejvýznamnějšími oblastmi, ve kterých dochází ke spolupráci, jsou školství, sociální péče, kultura, ochrana životního prostředí, cestovní ruch, technické sítě, dopravní obslužnost.

Když už jsme u tématu záměrů, je třeba si uvědomit, že tento druh spolupráce nabízí velké množství možností a jedná se o velice různorodou skupinu svazků. Dle kritérií můžeme rozlišovat jejich účel, intenzitu či náplň spolupráce. Z hlediska účelu zde máme dvě skupiny svazků. Prvním z nich jsou tzv. monotematické svazky, které vznikají za účelem realizace velice specifické oblasti činností. Většinou se jedná o projekty vztahující se k budování technické infrastruktury (vodovod, kanalizace, plynofikace), a i proto jsou označovány jako *technické svazky*. Ty jsou většinou časově vymezeny dobou trvání realizace projektu.

Druhým typem svazků jsou pak tzv. *mikroregiony*, o kterých lze mluvit, podle Labounkové, Půčka, Rohrerové, 2009, jakožto o víceúčelových. Ty jsou charakteristické velice kompaktním územím, kde můžeme identifikovat znaky geografické a socioekonomické sounáležitosti. Jsou trvalejšího rázu, který je zapříčiněn úsilím o celkový rozvoj území pomocí koncepčních strategií. Podle Metodické příručky pro zpracování strategických rozvojových dokumentů mikroregionů, publikované Ústavem územního rozvoje v roce 2004, je pojem Mikroregion chápán takto: „*V obecné formě se jedná o spádové území, které využívá principu soudržnosti, kde více obcí propojuje a prosazuje své zájmy a záměry jednotlivých akcí a aktivit s cílem vymezení a realizování žádoucích změn ve všech obcích nebo části obcí takto vymezeného území.*“.

Svoji neopomenutelnou roli při spolupráci, podle Galvasové a kol., 2007, sehrává i intenzita zapojení obcí a vzájemná komunikace či koordinace při plánování a následné realizaci záměrů či projektů. Ta se totiž následně dotýká i dalších aktérů působících v území. Významnou osobou v celém tomto uskupení je pozice manažera. Ten se stará o zajištění spolupráce a zároveň má na starosti proces její přípravy žádoucích forem i nástrojů. Nutno ovšem podotknout, že zřízení této pozice není ze zákona povinné, mohou jej zastávat i předsedové sdružení. To může vést k jejich nadměrnému pracovnímu vytížení a k celkovému nedostatečně efektivnímu fungování sdružení. DSO

mohou participovat i na jiných typech spolupráce. Mohou být základem pro fungování MAS nebo Euroregionů. Jako celek se mohou zapojit do Národní sítě zdravých měst. Propojenost managementů pak následně může být ovšem nepřehledná, až problematická.

2.2 Místní Akční Skupina

Podle MASiF, 1/2009, jsou MAS chápány jako uskupení založená na principu partnerství veřejného, soukromého a neziskového sektoru, působících ve venkovských oblastech. V porovnání s mikroregiony se jedná o různorodější skupinu právě díky aktérům, kteří se snaží o spolupráci. Těmi mohou být jednak tedy obce, svazky obcí, soukromí podnikatelé, nestátní neziskové organizace. V neposlední řadě nesmíme zapomínat i na neorganizované občany, kteří také mají možnost vyjádřit svůj názor.

Co se právní formy týče, tak nejčastěji se setkáváme podle Galvasové a kol, 2007, s občanskými sdruženími. Takové MAS jsou povinny se řídit ustanoveními zákona o sdružování občanů. Jelikož se jedná o partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem, důležitou podmínkou při rozhodování či hlasování je, že soukromý sektor musí mít garantováno nejméně 50% z partnerství. Z tohoto propojení také pramení význam sdružování, kdy díky různorodosti partnerů dochází k čerpání finančních prostředků, neboť každý může přispět jinou zkušeností, znalostí či činností.

Tato sdružení jsou, podle Škrabala, 2006, založena z iniciativy LEADER, která čerpá finanční prostředky ze strukturálních fondů EU. Základem je partnerská dohoda, která stanovuje hlavní cíle rozvoje venkovské oblasti a která zároveň sestavuje strategie a realizuje projekty k jejich plnění. Bez této strategie není možné finanční prostředky čerpat. Mezi další podmínky pak také patří velikost sdružení, kde počet obyvatel vytyčeného území se pohybuje v rozmezí 10.000 – 100.000 obyvatel a hustota zalidnění nepřekračuje hranici 120 obyv./km². Jeho fungování je založeno na participativním přístupu – tzv. přístupu „zdola nahoru“, kdy svoji neopomenutelnou roli sehrává zúčastněná veřejnost.

2.3 Financování spolupráce

Je třeba si uvědomit, že při spolupráci, kromě sdílení zkušeností či technické výpomoci, dochází i ke sdružování prostředků pro spolufinancování projektů, ekonomickém úsporám, správě majetku atd. Ty se liší dle formy spolupráce, zda-li se jedná pouze o meziobecní typ (DSO), či je v tom zapojen nějaký subjekt z jiného (veřejného, soukromého, neziskového) sektoru (MAS).

Každé uskupení musí, podle Galvasové a kol, 2007, řešit dvě otázky, jednak že je nutné financovat běžné náklady společné činnosti, jednak to jsou náklady společně realizovaných aktivit. Aby byla funkčnost udržitelná, je potřeba zformulovat finanční strategii jakéhokoliv partnerství (stanovení přístupů k získávání finančních prostředků a jejich alokaci) a definovat konkrétní činnosti. V návaznosti na to se naskytá otázka nákladů, které je možno hradit dvěma způsoby. Zaprvé se jedná o úhradu z vlastních zdrojů členů, což představují buď jednorázové (vstupní) či pravidelné (členské) finanční příspěvky nebo naturální vklady, které tvoří hlavní zdroj příjmů a jejich výše je stanovena valnou hromadou či radou. Členské příspěvky jsou častěji využívány MR než-li MAS a bývají i vyšší. Je to i z toho důvodu, že fungování MAS bývá podporováno finančními prostředky z různých programů. Zadruhé lze náklady hradit z jiných veřejných a soukromých zdrojů, kterými se rozumí dotace obce, svazku obcí, kraje, dále jimi založené organizace či fondy a v neposlední řadě to mohou být soukromí sponzoři. Další skupinou nákladů jsou ty, které je potřeba vynaložit na realizaci partnerství. Ty je možno financovat obdobně jako projekty, čili zapojením investorů a finančních institucí. Speciálním druhem jsou pak programy strukturálních fondů a projektů z Fondu soudržnosti. Zde se může finančně účastnit EU, banky a další finanční instituce. Pojmem „fundraising“ se rozumí strategie získávání finančních zdrojů. Nejprve je sestaven podrobný rozpočet a jsou ohodnoceny potřebné činnosti a zdroje. Důležité je, aby bylo striktně definováno finanční a materiálové zapojení každého zúčastněného subjektu. Další fází (po příjmech z vnitřních zdrojů) jsou zdroje vnější (granty, dotace), které slouží pro získání chybějících finančních prostředků. Aby bylo možno o tyto prostředky žádat, je potřeba mít vyhotovený projekt, na který je finanční výpomoc potřeba. Jednou z dalších možností, jak získat peníze do společné

kasy, jsou vlastní činnost sdružení, poskytování služeb či výnosy ze spravovaného majetku.

Velice užitečné, podle Galvasové a kol., 2007, je zřízení rozvojového fondu, který slouží k podpoře realizace rozvojových projektů a zároveň ke spolufinancování nákladů společných projektů. K tomuto fondu se váže finanční plán. Ten, v případě DSO, vychází z rozpočtových možností jednotlivých obcí, z hodnocení hospodaření svazku v předešlých letech a jeho rozpočtového výhledu. Zároveň posuzuje reálnost spolufinancování navrhovaných projektů a hodnotí jejich zdrojové pokrytí. Pro dobré fungování sdružení v ekonomické sféře je potřeba si definovat stanovy, které určují majetkové vklady, způsob financování činností, zásady hospodaření, rozdělení zisku a rozdělení majetku v případě ukončení členství. Svoji neopominutelnou roli na příjmové stránce pak mají počet a struktura členů uskupení..

Pokud porovnáváme fungování DSO a MAS, je potřeba si uvědomit, že cílem svazků obcí je realizace projektů a financování činností. Oproti tomu u obcí spolupracujících s dalšími subjekty je nejprve třeba sladit aktivity jednotlivých aktérů a až pak následuje realizace projektů. Prvním krokem zde tedy bývá určení, kdo se bude podílet jakým dílem. V neposlední řadě musíme zmínit i roli vůle, ochoty a solidarity jednotlivých členů rozvíjet území. Občas může dojít k situaci, že jimi spolufinancovaný projekt nebude mít až takový pozitivní vliv na rozvoj oblasti jako tomu bude v jiné části svazku. Proto je také potřeba dobře vybírat projekty, do kterých bude investováno. Nemělo by docházet k protěžování jen jedné z obcí ve sdružení na úkor těch ostatních. Mohlo by to vést k rozporům ve sdružením, následovat by mohlo ukončení členství některé z obcí, což by vedlo k roztržnění působnosti sdružení a celkový synergický efekt rozvojových projektů by byl ohrožen.

Toto bylo velmi obecné zdokumentování financování meziobecní spolupráce. DSO i MAS mají i svá specifika fungování a zacházení s finančními prostředky, kterým bych ráda věnovala následující podkapitoly.

2.3.1 Specifika DSO

Příspěvkové víceúčelové mikroregiony jsou podle Galvasové a kol., 2007, charakteristické tím, že hospodaří s vlastními finančními prostředky, které využívají k realizaci projektů definovaných v jejich strategii rozvoje. Problémovým místem je otázka objemu těchto prostředků, které by měl mít MR k dispozici, a rozsah potřeb, které by z nich měl finančně zajišťovat. K financování jejich činnosti, jak již víme, dochází nejčastěji díky členským příspěvkům. Ty mohou mít charakter pevné částky na obyvatele obce nebo jejich výše může být stanovena podle procentního podílu z daňových příjmů. V menších obcích může docházet k tomu, že jejich hodnota může být podobná. Výjimečně mohou existovat i svazky bezpříspěvkové (což není případ MR Tanvaldsko), kde o výši nákladů rozhoduje rada svazku dle aktuálních potřeb.

2.3.2 Specifika MAS – metoda LEADER

MAS jsou podle MASiF, 1/2009, založeny na principu partnerství a spolupráce veřejného, soukromého a neziskového sektoru ve venkovských oblastech. Sdružují podnikatele, zemědělce, zástupce veřejné sféry, neziskového sektoru a jednotlivce (dobrovolníky). Úspěšnost její činnosti závisí na intenzitě komunikace a spolupráce mezi jednotlivými subjekty, významný je i aktivní přístup veřejnosti. Pro svá území zpracovávají rozvojové strategie, které mají za cíl vyřešit specifické problémy oblasti, objevují se v nich dlouhodobé záměry, priority, opatření a někdy i konkrétní rozvojové projekty. Tyto strategie mají většinou charakter střednědobého horizontu (3-7 let), což koresponduje s programovacím obdobím EU pro čerpání strukturálních fondů 2007 – 2013. V rámci dotačního programu je pak strategie podpořena a konkrétní MAS vyhláší pro své území výzvy k předkládání žádostí, které mají strategii naplňovat. Rozhodování o přidělení dotací probíhá prostřednictvím jejích orgánů, které jsou vždy z více než poloviny zastoupeny soukromým sektorem. Tento princip je mezi dotačními tituly ojedinělý, přínosem je nejen finanční podpora ale i rozvoj kompetencí a odpovědnosti aktérů. V ČR v období 2000 – 2006 vzniklo podle metody Leader+ (iniciativa EU) asi 160 MAS, ve IV. ose Programu rozvoje venkova bylo ve dvou kolech vybráno 112 skupin, které do roku 2013 mohou realizovat své strategie s podporou Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a státního rozpočtu

ČR. Další možností, kde se mohly MAS uplatnit, je program Leader ČR, který je zaměřen na podporu menších investic.

Krajský úřad Libereckého kraje v roce 2009 vydal publikaci týkající se MAS. V ní se můžeme dočíst, že existuje 7 principů metody Leader:

1. Přístup zdola – nahoru: na sestavování strategie, stanovování priorit, na výběru konkrétních projektů participují i místní aktéři, čímž dochází k tomu, že právě zdejší lidé rozhodují o tom, jakým směrem se jejich území bude vyvíjet.
2. Partnerství veřejných a soukromých subjektů – místní akční skupiny: založení MAS je základním bodem metody Leader, kdy propojuje partnery z veřejného, soukromého a neziskového sektoru. Účast na rozhodování musí mít soukromý a neziskový sektor garantován z 50 a více procent.
3. Místní rozvojová strategie: to je formulována MAS, jejíž území není omezeno vyššími administrativními hranicemi, nýbrž ji určuje společná tradice, lokální identita či společné potřeby a očekávání. Dochází k integraci více oblastí a směřuje k udržitelnému rozvoji.
4. Integrované a vícesektorové akce: Na tomto principu je postavena již zmíněná strategie, kdy aktivity a projekty by na sebe při realizaci měly navazovat a tvořit logický rámec.
5. Inovativnost: ve zdejších podmínkách znamená převzetí či přizpůsobení inovací rozvinutých jinde, než-li samotné uvedení nového produktu či procesu. Cílem je posílení komparativních výhod a stabilizace udržitelnosti rozvoje na základě využití vnitřních zdrojů a silných stránek oblasti.
6. Síťování: představuje výměnu zkušeností, dobré praxe či know-how mezi jednotlivými skupinami. Ty se mohou propojovat i v rámci institucionálních sítí (Evropská síť pro rozvoj venkova, v ČR Národní síť MAS).
7. Spolupráce: je posledním principem, kdy se jedná o realizaci společného projektu s jinou MAS nebo podobným sdružením. Může se jednat i o sdílený marketing, který MAS a MR mohou mít propojený.

Důležité pro tento druh spolupráce je, že program Leader není jedinou možností, kde mohou žádat o dotační tituly. O podporu mohou žádat i v jiných operačních programech, grantových schématech nebo národních programech. Zde většinou mohou

žádat o finanční podporu nestátní neziskové organizace. Pro představu uvádím Operační program Životní prostředí, Mezinárodní Visegrádský fond, grantové programy jednotlivých ministerstev ČR, regionální zdroje v podobě Grantových fondů, nadace, atd. (Krajský úřad Libereckého kraje, 2009).

2.4 Manažer svazku

Pro úspěšné fungování svazků jsou podle Galvasové a kol, 2007, velice významní jednotliví aktéři participující v jejich činnosti. Okrajově můžeme zmínit jednak starosty obcí, kteří jsou pro chod velmi důležití. Je to z toho důvodu, že stojí v čele obcí, znají její potřeby a jsou zároveň i jejím statutárním orgánem. Svoji roli mají hlavně při jednáních s dalšími subjekty spolupráce, ať už se jedná o veřejnou sféru, soukromou či neziskovou. Jsou iniciátory změn i jejich realizátory. Účastní se jednání a snaží se prosadit záměry své obce. Zde ovšem může docházet k rozporům mezi zájmy jednotlivých obcí, a proto druhým významným aktérem je funkce manažera svazku, jehož úkolem by mělo být sladění záměrů a řešení těchto meziobecních neshod. O jeho nesporné roli se zmíníme v následujících odstavcích.

Důležitější osobou tedy, která ovšem není ze zákona povinná (což může být i na škodu), je pozice manažera svazku. Toho je možné považovat za jakýsi slučující atribut, který nemá na starosti jenom organizaci a administrativu. Jak již víme, jedním z jeho přínosů je sladění zájmů, koordinace příprav a následné realizace záměrů obcí. Už jeho samotná existence může být chápána velice pozitivně, neboť v rámci působení na odborné zázemí sdružení může docházet ke zvýšené schopnosti využívání spolupráce. Mezi jeho další kompetence spadá například zajištění finančních prostředků a koordinace spolupráce, komunikace s veřejností, propagace, zároveň má také na starosti zajištění vhodného prostředí na schůzování či se podílí na hledání kompromisů v konfliktních situacích.

Samozřejmě, že takovouto funkci nemůže zastávat každý. Z hlediska kvalifikačních podmínek, podle Galvasové a kol., 2007, které doposud nebyly stanoveny, se obvykle upřednostňují lidé s vysokoškolským vzděláním. Pokud k tomu všemu disponují i praxí, jsou téměř k nezaplacení. Očekává se, že takováto osoba bude schopná, v tom slova

smyslu, že bude mít jasné představy a bude svoji práci vykonávat svědomitě. Dalším důležitým faktorem je pak aktivita, se kterou k práci přistupuje. Je potřeba obce povzbuzovat a koordinovat v jejich činnosti, pokud s jedním záměrem neuspějí, je potřeba ukázat jim cestu, jak se k finančním prostředkům dostat jinudy. Není snadné vyhledávat možnosti realizace projektů a nalézat k nim dostatečné finanční prostředky, je proto nezbytné, aby se takováto osoba orientovala v možnostech poskytování finančních zdrojů a aby měla iniciativu se nadále sebevzdělávat. Převažující formou není klasický zaměstnanecký poměr, nýbrž převládá smluvní spolupráce na živnostenský list. Co se konkrétní náplně práce týče, vychází se z požadavků svazku. Nejedná se pouze o administrativu a plnění povinností svazku, které jsou ukotveny v zákoně. Stejně tak v rámci organizace dochází i k řízení jednotlivých jednání a přípravě podkladů pro ně. V neposlední řadě, jak již bylo zmíněno, dochází k hledání adekvátních dotačních titulů, ať již národních či evropských. Zároveň tyto žádosti zpracovává, koordinuje realizaci i následnou administrativu. V neposlední řadě vyjednává s aktéry svazku a hledá ideální řešení v rámci sladění zájmů. Zřídit pozici manažera svazku není státem povinné, čili ani k jeho financování stát nepřispívá. Pouze ve výjimečných případech, což se může, zvláště malým obcím s velmi omezenými rozpočty, jevit problematické. Existuje ovšem pár možností, které pokud se dají dohromady, mohou si dovolit takovouto pozici financovat. Základem jsou sdružené prostředky svazku, k těm se můžou přičíst nějaké finance z realizace projektů, kdy se do rozpočtu započítají i náklady na administrativu. Dalším přispěvatelem může být úřad práce, neboť se jedná o novou pracovní pozici. V neposlední řadě pak může pomoci i krajský úřad tzv. účelovou dotací.

Následující případ, který se odehrál v rámci Turistického regionu Jizerského hory, demonstruje důležitost manažera. Toto sdružení funguje již relativně dlouho, avšak nikdy nemělo pevně daný management. Pokud byla potřeba vypracovat nějaký propagační materiál či vytvořit mapu, vždy si jeho zástupci najali nějakého externistu. Akce to byly tedy velmi nárazové a směr vývoje celého regionu nebyl nikterak koncepčně řešen. Pak nastala změna a v současnosti má toto sdružení svoji manažerku. Ačkoliv tam působí krátce, již teď lze rozpoznat její pozitivní vliv na fungování svazku, neboť mu nastavila nějakou vizi, které se bude chtít rámcovým jednáním přiblížit.

3. STRATEGICKÉ PLÁNOVÁNÍ A UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Abychom snáze pochopili, proč se vlastně obce, lidé, podnikatelé či další organizace sdružují do nejrůznějších druhů spolků, bylo by vhodné nastínit problematiku a principy strategického plánování a trvale udržitelného rozvoje, která je právě s jejich fungováním a managementem úzce propojena. Od těchto plánů se pak totiž odvíjí i samotné čerpání dotací, ze kterých jednotlivé spolky mohou podpořit svůj rozvoj tím správným směrem.

3.1 Prostorové plánování

Základní tezí by se mohla stát následující věta: „*Prostorové plánování se zabývá organizací lidských aktivit v prostoru a jejich vzájemnými vlivy s cílem co nejvhodnějšího využití podmínek daného prostředí*“ (Bínek, 2008). Důležitou informací se stává fakt, že toto plánování se vztahuje k nějakému konkrétnímu území, které potřebuje vyřešit konkrétní problémy. Zároveň musí brát v potaz i dopady dimenze „zdánlivě“ neprostorové, a tou je míněna ta sociální sféra.

Česká republika, podle Bínka, 2008, v této oblasti disponuje dvěma procesy, které jsou na sobě vzájemně závislé, ačkoliv formálně samostatné. Jedná se o *strategické plánování* a *územní plánování*, jejichž koordinací by mělo docházet k usměrňování udržitelného rozvoje území. Výstupem strategického plánování jsou dokumenty, které stanovují priority z hlediska času a financí, a lze je chápat jako aktivní nástroje veřejné správy. Výsledkem procesu územního plánování jsou pak dokumenty (územně plánovací dokumentace, územně plánovací podklady), které můžeme chápat jako regulační nástroje veřejné správy, neboť stanovují regulativy pro veškerá rozhodování v území. Společně pak vytváří komplexní rámec pro korigování rozvoje, z toho plyne, že jejich vzájemná koordinace je důležitá, neboť při nedostatečném propojení by mohlo docházet k rozvojovým problémům či nedostatkům. Velice přínosné pro toto plánování je fakt, že se na něm může podílet široká veřejnost a vznášet různé připomínky, nápady, ale i námítky.

Důležitým pojmem v této oblasti se také stává *regionální politika*, jejímž úkolem je vypracování a uvádění do praxe koncepčních dokumentů a strategií, které propojují

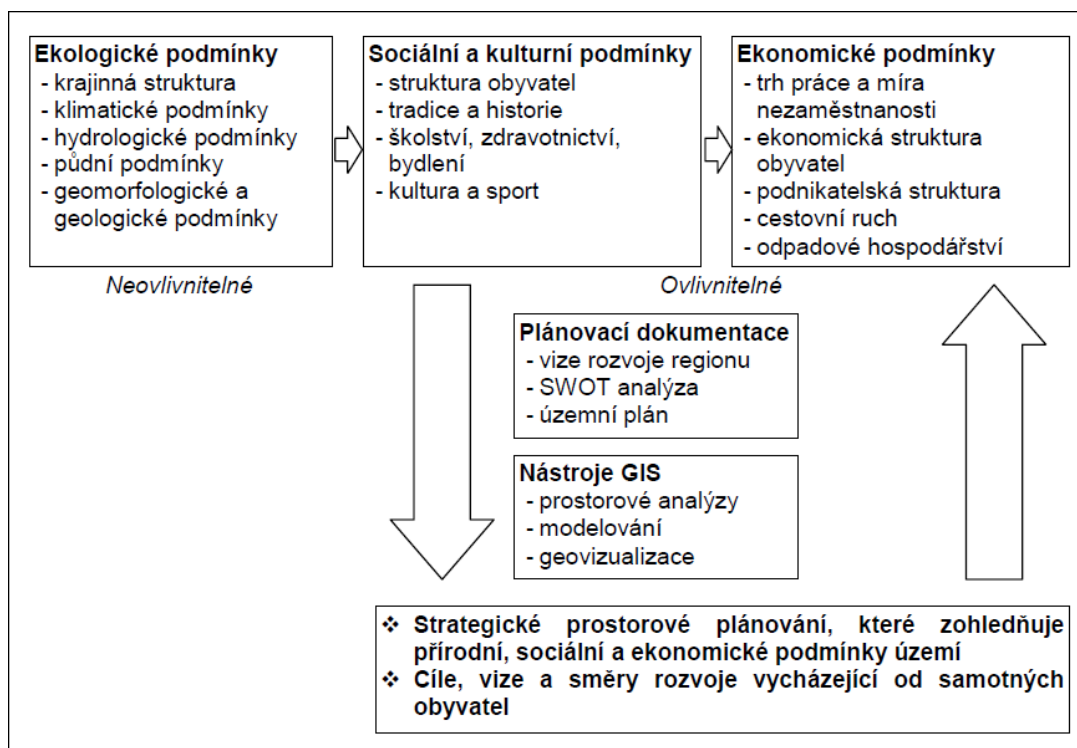
prostorovou a sociální dimenzi. Možná ještě lepší náhled na toto téma podává ve svém článku Binek (2008), který jednu ze svých kapitol nazval takto: „*Regionální politika jako prostorový průmět sektorových politik*“, což v praxi představuje soubor uskutečňovaných opatření na jednotlivých úrovních státní správy, kdy v konkrétním území došlo ke komplexní analýze současné situace v jednotlivých sektorech rozvoje, a na to pak následně navazuje hledání řešení, jak situaci zlepšit. Ke snížení efektivnosti této regionální politiky dochází v důsledku neexistence přímých vazeb na nástroje sektorových politik.

Pokud se pouštíme do usměrňování rozvoje, musíme identifikovat jednotlivé vlivy sektorových politik a následně pak sladit jejich cíle a aktivity, aby bylo dosaženo synergického efektu na rozvoj území. K tomu je potřeba stanovit záměry, cíle a koncepty politik, dále identifikovat měřitelné indikátory, aby mohlo docházet ke kontrole rozvojových trendů a dopadů opatření, v neposlední řadě pak provést empirické zhodnocení záměrů a cílů.

Když jsme se nyní dostali k tématu indikátorů, takové sady se využívají i pro hodnocení efektivity fungování a stavu mikroregionů. Pokud se bavíme o sadě indikátorů udržitelnosti, podle Nováka, Šafářové, 2008, by taková sada měla obsahovat takové indikátory, které odpovídají ve strategických dokumentech uvedeným prioritám a cílům. Zároveň by jich měl být limitovaný počet a měly by plně respektovat pilíře udržitelnosti. Dalším typem indikátorových sad jsou managementové, které hodnotí úspěšnost a efektivitu managementu. Objevují se zde indikátory finanční, kapacitní, fundraisingové či informační.

Adekvátním přístupem, podle Binka, 2008, který usiluje o provázanost územních a strategických plánů je tzv. strategické prostorové plánování, které využívá moderních technologií a postupů pro zpracování komplexních aktuálních poznatků o území, a jehož cílem je trvalý udržitelný rozvoj společnosti, za podmínky, že dochází k respektování tří pilířů - ekonomický růst, kvalitní environmentální politika a sociální vývoj. Cílem tohoto plánování je maximálně efektivně využít to, co prostor nabízí (potenciál přírodní, ekonomický, sociální).

Obr. 3: Schéma strategického prostorového plánování

Zdroj: BINEK, Jan. *Metodické přístupy k prostorovému plánování*. In [online]. Brno : GaREP, spol. s r.o., 2008 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.garep.cz/publikace/referat-6.pdf>>.

Celý proces strategického prostorového plánování, podle Binka, 2008, stojí na dvou typech dokumentů. Jednak jsou to *územní plány* daného území, ve kterých je například nadefinováno, které plochy jsou zastavěné, zastavitelné či nezastavitelné, zároveň stanovuje funkční využití území a vymezuje jednotlivé typy ploch, pro které stanovuje pro ně podmínky, tzv. regulativy využití. Obce jsou ze zákona povinny si nechat vypracovat územní plány a s postupem času je i aktualizovat. Druhým dokumentem je pak *strategický plán* rozvoje území. Obecně strategické plánování není zakotveno v legislativě ČR, zpracování tohoto typu dokumentace nemá jednoznačnou podporu v zákonech či jiných právních předpisech. Je to pouze vlastní iniciativa MR. Pokud ale nemají tento strategický plán, znamená to, že nemají žádné priority. Pokud nemají priority, nemohou na ně vypracovávat projekty. Pokud nemají projekty, není možné čerpat finanční prostředky. A pokud nemůžete čerpat peníze, nedokážete svůj stav stabilizovat a následně rozvíjet. V těchto strategických dokumentech jsou pak zpravidla pojmenovány a popsány záměry či další aktivity obcí, které by měly vycházet z námětů od občanů. Výstupem by poté mělo být vyhotovení plánu na rozvoj území, který by měl

maximálně využít potenciál oblasti (přírodní, ekonomický, kulturní), zároveň by se měl udržovat v mezích udržitelnosti a neměl by se snažit o prolomení limitů využití území.

Jak je zmíněno výše, vypracování strategických rozvojových dokumentů (dále SRD) pro menší územní jednotky než je kraj, avšak v širších vazbách v okolí, než je obec, je mírně problematické, a to z toho důvodu, že neexistuje jednotná metodika zpracování, která by byla řádně právně ukotvena v české legislativě. Při koncepci SRD se sice musí vycházet z dokumentů vyšší úrovně, jako je například *Politika územního rozvoje* (na úrovni národní) či *Zásady územního rozvoje* (úroveň krajská), následný postup zpracování ovšem nepodléhá žádnému konsensuálnímu rámci. To vede k tomu, že kvalita, rozsah i způsob zpracování jednotlivých SRD jsou velice rozdílná. (© Ústav územního rozvoje - Monika Nováková, 2001 – 2010). Jakýmsi určitým východiskem z této neucelené koncepce může být *Metodická příručka pro zpracování strategických rozvojových dokumentů mikroregionů (SRD)*, kterou vypracoval Ústav územního rozvoje a jehož snahou je sjednocení obsahu a úrovně SRD jednotlivých MR v rámci ČR. Bohužel se ale stále jedná o metodiku doporučenou, nikoliv závaznou.

3.2 Udržitelný rozvoj

Podle webového serveru CENIA, česká informační agentura životního prostředí, 2011, existuje mnoho definic udržitelného rozvoje, ale za tu nejklassičtější je považována ta, kterou předložila Gro Harlem Brundtlandová v roce 1987 ve Zprávě pro Světovou komisi OSN pro životní prostředí a rozvoj (WCED). Tato definice, kterou je možné najít na webových stránkách Ministerstva životního prostředí, zní takto: „*Udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který zajistí potřeby současných generací, aniž by bylo ohroženo splnění potřeb generací příštích, a aniž by se to dělo na úkor jiných národů.*“ S postupem času nastal mírný problém s chápáním pojmu „potřeby“, kdy mohlo docházet k mírným nesouladům. V současné době je udržitelnost rozvoje především o rovnováze mezi třemi pilíři, a to ekonomickým, který má za cíl udržení vysoké a stabilní úrovně ekonomického růstu a zaměstnanosti. Dále pak environmentálním, jehož hlavním cílem je účinná ochrana životního prostředí a šetrné využívání přírodních zdrojů. A posledním je pak pilíř sociální, který se snaží o sociální rozvoj, který respektuje potřeby všech.

3.3 Strategie udržitelného rozvoje

První Strategie udržitelného rozvoje byla v ČR schválena v roce 2004. Z té vychází dokument, který je platný nyní, Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky z roku 2010. Důvodem, proč zmiňuji právě tento dokument je fakt, že slouží, podle SRUR ČR, 2010, jako konsensuální (shodný) rámec pro vytváření či zpracování dalších materiálů koncepčního charakteru, např. akční programy. Jedná se o dokument zpracovaný na národní úrovni, a to znamená, že je nadřazen všem dalším regionálním či lokálním strategiím, které z tohoto rámce musí vycházet, musí respektovat a navazovat na prioritní osy, které jsou pro trvale udržitelný rozvoj podstatné. Je východiskem pro strategické rozhodování v rámci jednotlivých resortů i pro mezíresortní spolupráci a spolupráci se zájmovými skupinami.

4. VYMEZENÍ ÚZEMÍ TANVALDSKA

Území, které se stalo předmětem této práce, se rozkládá v severovýchodní části Libereckého kraje, na úpatí Jizerských hor. Jedná se o oblast Tanvaldska, kterou pro naše účely představuje 11 obcí, které se dobrovolně na totožném území sdružují ve dvou odlišných spolcích, a to v DSO a MAS. Zaujímá plochu 212, 66 km², k 31.12.2010 zde žilo 22 849 obyvatel, z čehož vyplývá hustota zalidnění 107 obyv./km². (LEADER, Karta MAS, 2008).

Drtivá většina těchto obcí spadá pod SO ORP Tanvald. Jedná se o obce Albrechtice v Jizerských horách, Desnou, Harrachov (podle Karpaše, 2008, se jedná o speciální případ, neboť do roku 2007 patřil pod SO ORP Semily, což změnila pravidla administrativního členění v rámci EU), Jiřetín pod Bukovou, Kořenov, Plavy, Smržovka, Tanvald, Velké Hamry a Zlatou Olešnici. Výjimku tvoří obec Josefův Důl, která spadá pod SO ORP Jablonec nad Nisou. Mapa administrativního členění viz. příloha č.1.

Co je pro oblast významně determinující, je poloha v rámci Jizerských hor, které byly prohlášeny za CHKO s množstvím maloplošných přírodních rezervací a památek v roce 1967, což s sebou přineslo, podle ČSÚ Libereckého kraje, 2011, velké změny ve využití území. Zároveň i oblast Harrachova je chráněna, a to díky kompetencím správy KRNPu (od r. 1963). (Správa Krkonošského národního parku, © 2010). Nepřekvapí nás tedy fakt, že oblast tvoří z cca 70 % lesní půdy, naopak zemědělská půda je zastoupena ze zhruba 20 %, což se odráží ve směru vývoje oblasti.

4.1 Historický vývoj

Nejsnazší cestou k pochopení současného stavu v oblasti je zjistit, jaký historický vývoj tomu předcházela. Pro celou oblast je typické, podle Historie a současnost podnikání : Na Jablonecku, Tanvaldsku a Železnobrodsku, 2007, relativně pozdní osídlení, které probíhalo až od pozdního středověku. První zmínky o některé z obcí pochází z roku 1568, kterou byla Smržovka. Celý tento vývojový posun osídlování je dán nepříliš příznivými přírodními podmínkami, kdy pěstování obilí bylo téměř nemožné (špatné

klimatické podmínky i složení půdy), brambory se podařilo pěstovat až v 18. století. Celkově zemědělství v tomto horském lesnatém kraji nebylo nikdy vhodné či prosperující, a zřejmě proto nejčastějším způsobem živobytí té doby, ačkoliv omezené, bylo dobytčářství (na Smržovsku, Tanvaldsku a Desensku).

Vraťme se ale ještě o dvě století zpět, do 16. století, kdy podle Historie a současnost podnikání : Na Jablonecku, Tanvaldsku a Železnobrodsku, 2007, se nám dostávají první písemné zmínky o oblasti. Jak je zmíněno výše, oblast je z cca 70 % tvořena lesní půdou, čili těžba dřeva patřila k nejstarším a nejsnazším způsobům obživy. To se dalo se použít jako palivo, surovina či stavební materiál. Dostatek dřeva a velké množství řek a potoků, které oblast protínají, umožnilo založit a rozvíjet manufaktury, dílny a později i továrny na sklářskou výrobu, kterou v následujících letech nahradila výroba textilní. Významný pozitivní vliv na vznik nových vsí v 17. století měl majitel panství, kterým tou dobou byl Albrecht z Valdštejna, jenž byl vrchním velitelem císařských vojsk, a tudíž dokázal tuto oblast ochránit a ušetřit válečných operací. Na začátku století se dozvídáme o vzniku Tanvaldu (1895 povýšen na městys a roku 1905 na město), poté i Šumburku nad Desnou (1608, od r. 1925 městem, v současnosti součástí Tanvaldu). Po Valdštejnově smrti dochází k nepříjemným událostem, které brzdí vývoj oblasti. Jedná se hlavně o vpád Švédů v roce 1643, jejichž vojáci vyplenili Smržovku. Po jejich odchodu, na přelomu 17. a 18. století dochází k poslední vlně kolonizace oblasti, na které se mají svůj podíl noví majitelé panství. Díky jejich péči vzniká například ves Jiřetín pod Bukovou (1669), Albrechtice (1670), Desná (1691) či Josefův Důl (1701). Od té doby se začíná také s již zmíněnou sklářskou výrobou, kterou od 18. století začíná nahrazovat výroba textilní a bižuterní. V souvislosti se zrušením nevolnictví v téže době (1781, patentem císaře Josefa II.) se v návaznosti na tento druh výroby v okolí sklářských osad či textilních továren začala rozšiřovat i další řemesla – u hutí pracovali mlynář, pekař, šenkýř, řezník, kovář, truhlář a mnoho další. Dá se říci, že se jednalo o soběstačnou a funkční oblast, kterou zasáhl rychlý rozvoj průmyslu, který byl udržitelný až do průmyslové revoluce.

Na svou dobu, podle Novotné, 2011, byla oblast průmyslově velmi vyspělá, například v porovnání s vnitrozemím, kdy o ní můžeme mluvit jako o nejprůmyslovější v dobách rakousko-uherské monarchie. Největšího rozkvětu dosahuje v průběhu 19. a 20. století,

kdy technická úroveň dílen a továren byla obdivuhodná.. Důležitou roli, podle Historie a současnost podnikání : Na Jablonecku, Tanvaldsku a Železnobrodsku, 2007, sehrává také zrušení poddanství a roboty v roce 1848, k tomu byly zrušeny i cechovní instituce a do oblasti vstoupil liberalismus. Mezi novou vrchnost patří majitelé dílen, továren či vývozních firem. S postupující modernizací průmyslu ovšem začala výroba váznout, neboť se nestíhala přizpůsobovat módním trendům doby. Po mnoha krizích přišly i doby lepší, ty však byly opět vystřídány dobami horšími. Pokud se k těmto těžkým létům přidala i neúroda, vedlo to až k dělnickým stávkám. I takovéto projevy lidské nespokojenosti oblast utvářely. V roce 1937 se konala jedna z největších stávek, do které se zapojilo na 30.000 sklářských dělníků a vlastníků z německých (Tanvaldsko) a českých (Železnobrodsko, Turnovsko) firem, kterým se nezamlouvalo chování československé vlády v otázce zřemeslnění sklářské výroby. Reakcí podnikatelů a státní správy byla snaha ekonomické poměry řešit. Někteří majitelé továren například stavěli byty a zřizovali penzijní a zdravotní pokladny svým zaměstnancům. Zajímavým přínosem byly i investice ze státních, obecních či soukromých zdrojů, které zlepšovaly dopravní infrastrukturu, stavěly se za ně školy a zřizovaly školní fondy, dále to byly nemocnice či chudobince. Oblast tedy stále zlepšovala svoji občanskou vybavenost.

Největší ránou pro Tanvaldsko pak bylo období kolem 2. světové války, kdy jako součást jabloneckého politického okresu bylo připojeno k Ústeckému kraji v rámci tzv. Sudetské župy a stalo se součástí Německé říše. Není překvapením, že národnostně zde převažovalo německé obyvatelstvo, které zde i pracovalo. Tou dobou dochází i ke změnám zaměření průmyslu, neboť vše se podřizuje potřebám armády. Pokud se v továrnách nešily uniformy pro vojáky, došlo k přenechání jejich prostor jiným účelům, například strojírenskému průmyslu. Na konci války byla tedy hospodářská struktura značně rozvrácena, zároveň došlo i k proměnám sociální struktury, kdy nastal odliv velké části německého obyvatelstva. Některé přeživší podniky byly novým státním režimem znárodněny a centralizovány z Prahy. K většímu rozmachu už v oblasti nedošlo, k již zavřeným podnikům se spíše přidaly další.

Tím se dostáváme až do současnosti, kdy tedy oblast již není průmyslovým velikánem, naopak začíná těžit z přírodních hodnot. Dochází k rozmachu udržitelného cestovního ruchu. Jakousi vzpomínkou či dědictvím na doby předešlé, zůstává v krajině velké

množství brownfields. S těmi momentálně není nikdo schopen nic provést, neboť jsou stále ve vlastnictví původních majitelů. Tito podnikatelé o ně již ale nejeví zájem, neboť ze zbourání těchto budov by žádnou finanční návratnost neměli. Co se týče investice do rekonstrukce a následného rozmachu nového typu podnikání, to by bylo celkem riskantní, neboť zdejší oblast pro takové experimenty není tou nejlukrativnější. Vypadá to tedy, že na Tanvaldsku se ještě pár let budou moci turisté připomínat, jak velkým hráčem v oblasti průmyslové výroby bývalo. Naštěstí některé z továren jsou architektonicky velice zajímavé. Na následujícím obrázku můžeme vidět budovu přádelny firmy Johann Pribsch známou jako „Kláster“, stojící ve Smržovce a čekající na nové využití.

Obr.4: Zdobná budova přádelny ve Smržovce

Zdroj: http://www.lidovky.cz/foto.asp?r=lnbydleni&foto1=MEV3ad506_smrzovka_textilka02.jpg
Foto: Pavel Frič

5. PROFIL TANVALDSKA

K vyprofilování oblasti Tanvaldska, jehož prostorové vymezení jsme zmínili v kapitole 4, využijeme nejprve poznatků z fyzické geografie, která je prezentována jako přírodní kapitál. V následujícím oddíle se pak budeme zabývat humánní geografii jakožto sociálním kapitálem (konkrétně obyvatelstvem a dalšími demografickými údaji), celé to bude doplněno o podkapitolu o komunitním plánování, které v současnosti v regionu probíhá.

5.1 Fyzicko-geografická charakteristika oblasti

5.1.1 Geologie a geomorfologie

Celé území Tanvaldska z geologického hlediska, podle Z. Mísaře a kol., 1983, spadá pod lugickou oblast (lugikum), kde se objevuje krystalinikum z dob kadomského geotektonického cyklu, který je považován za rudimentární, se specifickými znaky a projevy v jednotlivých dílčích jednotkách. Hlavním a určujícím byl cyklus hercynský, jehož pozůstatkem je hojně zastoupené paleozoikum od kambria až po spodní karbon a granitoidní plutonity. V oblasti identifikujeme krkonošsko-jizerské krystalinikum (železnobrodský a krkonošský úsek), dominujícím ovšem je krkonošsko-jizerský pluton, což je hercynská magmatická jednotka. Památkou na dobu terciérní, kdy došlo k tlaku na konsolidované krystalinikum díky tzv. saxonské tektonice, je čedičový kužel (vulkanická hornina) tvořící horu Bukovec na severu oblasti. (Karpaš, 2008, podle Z. Mísaře a kol., 1983)

Drtivá část zkoumané oblasti, dle Z. Mísaře a kol, 1983, se rozprostírá na krkonošsko-jizerském plutonu, který leží v centrální části krkonošsko-jizerského krystalinika a jehož stáří je svrchokarbonské. Granitová tektonika tohoto plutonu má zřetelnou klenbovitou stavbu a s ní spojený puklinový systém (L, Q a S pukliny). Základní horninou je biotitická žula s velkými vyrostlicemi draselného živce, mnohdy s plagioklasovými lemy. V plutonu rozlišujeme facie různě strukturované i staré: biotitická porfyrická žula, stejnoměrně zrnitá žula, jemnozrnná žula s ojedinělými vyrostlicemi živců. Přechodný typ mezi žulou a dioritem je fojtská žula, dále je tu dvojslídna žula a žilné horniny

prvého a druhého sledu. Krkonošsko-jizerský pluton ovlivňuje svůj krystalinický plášť kontaktně, nejvýrazněji na jižním okraji (cordieritické rohovce, rohovce s andalusitem a korundem, plodové a skvrnitě břidlice).

Na jihu s krkonošsko-jizerským plutonem sousedí úsek železnobrodského krystalinika, kde se nachází široký komplex fylitů, kdy na doposud neznámém podloží leží nejstarší známé horniny vyvinuté ve facii pokrývačských chloriticko-sericitických fylitů. Ojedinělými jsou složky metadiabasů a jejich tufů, objevují se i sericitické fylity. V oblasti jižně od Harrachova se nachází úsek krkonošského krystalinika náležící kadomskému patru, kde se při styku s krkonošsko-jizerským plutonem objevují různé typy ortorul (krkonošské ortoruly). Četněji se vyskytující jsou ovšem muskovitické albitické svory a fylity a chlorit-muskovitické albitické svory a fylity, jež jsou druhou částí tohoto patra a tento komplex náleží svrchnímu proterozoiku.

Výsledek geologického vývoje viz. příloha č.2.

Geomorfologického členění, podle Demka, Mackovčina a kol, 2006, nám zobrazuje následující schéma, v němž nejsou zaneseny informace pouze o systému (Hercynský), subsystému (Hercynská pohoří), provincii (Česká vysočina) a soustavě (Krkonošsko-jesenická), neboť jsou shodné pro všechny následující jednotky.

Obr. 5: Geomorfologické členění Tanvaldska

IVA Krkonošská podsoustava

IVA-6 Jizerské hory

IVA-6B Jizerská hornatina

IVA-6B-2 Soušská hornatina (Černý vrch – 1024,6 m)

IVA-6B-3 Polednická hornatina (Olivetská hora – 885,9 m)

IVA-6B-4 Bedřichovská vrchovina (Mariánská hora – 873,9 m)

IVA-6B-5 Tanvaldská vrchovina (Špičák – 803,2 m)

IVA-6B-7 Černostudnická hornatina (Černá studnice – 869,2 m)

IVA-7 Krkonoše

IVA-7A Krkonošské hřbety

IVA-7A-1 Slezský hřbet (Sněžka – 1602,5 m)

IVA-7A-2 Český hřbet (Luční hora – 1556,2 m)

IVA-7B Krkonošské rozsochy

IVA-7B-1 Vilémovská hornatina – Čertova hora (1020,5 m)

IVA-8 Krkonošské podhůří

IVA-8A Železnobrodská vrchovina

IVA-8A-1 Bozkovská vrchovina – Veselka (556,3 m)

IVA-8A-2 Vysocká hornatina – Hejlov (834,9 m)

Zdroj: DEMEK, Jaromír; MACKOVČIN, Peter (editoři) a kol. *Zeměpisný lexikon ČR : Hory a nížiny*. Vydání II. Brno : [s.n.], 2006. 582 s. ISBN 80-86064-99-9.

U každého geomorfologického okrsku je v uveden i nejvyšší vrchol s nadmořskou výškou, avšak ne vždy se tento vrchol nachází na území Tanvaldska. Rozmístění jednotlivých geomorfologických okrsků nalezneme v příloze č.3.

5.1.2 Klima

Tanvaldskou oblast lze klimaticky regionalizovat podle E. Quitta, 1971. Pomocí jeho metodiky zde identifikujeme pouze chladnou oblast (viz. příloha č.4), konkrétně jednotky CH4, CH6 a CH7, jejichž charakteristika je následující:

„CH4 – léto velmi krátké, chladné a vlhké, přechodné období velmi dlouhé s chladným jarem a mírně chladným podzimem, zima velmi dlouhá, velmi chladná, vlhká s dlouhým trváním sněhové pokrývky.

CH6 – léto je velmi krátké až krátké, mírně chladné, vlhké až velmi vlhké, přechodné období dlouhé s chladným jarem a mírně chladným podzimem, zima je velmi dlouhá, mírně chladná, vlhká s dlouhým trváním sněhové pokrývky.

CH7 – velmi krátké až krátké léto, mírně chladné a vlhké, přechodné období je dlouhé, mírně chladné jaro a mírný podzim. Zima je dlouhá, mírná, mírně vlhká s dlouhou sněhovou pokrývkou.“ (E. Quitt, 1971, str. 11).

V následující tabulce jsou uvedeny hodnoty charakteristické pro konkrétní jednotky.

Tab.1: Klimatické charakteristiky chladných oblastí

	CH4 - šedá	CH6 - modrá	CH7 - světle modrá
Počet letních dnů	0 -20	10 - 30	10 - 30
Počet dnů s průměrnou teplotou 10°C a více	80 - 120	120 - 140	120 - 140
Počet mrazových dnů	160 - 180	140 - 160	140 - 160
Počet ledových dnů	60 - 70	60 - 70	50 - 60
Průměrná teplota v lednu	-6 - -7	-4 - -5	-3 - -4
Průměrná teplota v červenci	12 -14	14 - 15	15 - 16
Průměrná teplota v dubnu	2 - 4	2 - 4	4 - 6
Průměrná teplota v říjnu	4 - 5	5 - 6	6 - 7
Průměrný počet dnů se srážkami 1 mm a více	120 - 140	140 - 160	120 - 130
Srážkový úhrn ve vegetačním období	600 - 700	600 - 700	500 - 600
Srážkový úhrn v zimním období	400 - 500	400 - 500	350 - 400
Počet dnů se sněhovou pokrývkou	140 - 160	120 - 140	100 - 120
Počet dnů zamračených	130 - 150	150 - 160	150 - 160
Počet dnů jasných	30 - 40	40 - 50	40 - 50

Zdroj: QUITT, Evžen. *Klimatické oblasti Československa*. Brno : Studia Geographica 16. Geografický ústav ČSAV, 1971. 73 s.

Z výše uvedených údajů tedy můžeme konstatovat, že se jedná o oblast mírně chladnou a bohatou na srážky. Zmínit musíme fakt, že se jedná o oblast Jizerských hor a Krkonoš, což se projevuje poměrně dlouhým trváním sněhové pokrývky, která zde bývá nadprůměrně hojná. To má pozitivní vliv na cestovní ruch v podobě provozování zimních sportovních aktivit.

5.1.3 Hydrologie

Všechny řeky Tanvaldska, podle Vlčka, 1984, patří do úmoří Severního moře, jejichž voda je odváděna skrze povodí Labe (číslo hydrologického pořadí 1-00-00), dílčí povodí Jizera pod Kamenicí (č.h.p. 1-05-01). Nežli se seznámíme s hlavními toky, vodními plochami a díly na nich postavenými, ráda bych poukázala i na to, že do zkoumaného území zasahují CHOPAV Jizerské hory i CHOPAV Krkonoše, jejichž přítomnost má také svou roli pro hydrologické poměry oblasti.

Jedná se o chráněné oblasti přirozené akumulace *povrchových* vod, které jsou územně shodné s CHKO Jizerské hory a KRNAP. Tyto oblasti jsou chráněny ze zákona a je v nich omezený odběr vody či zakázáno zmenšovat rozsah lesních pozemků a odvodňovat je, odvodňovat zemědělské pozemky, vypouštět nečištěné odpadní vody či těžit rašelinu. Z hlediska přirozené akumulace vody jsou vodohospodářsky významné, kdy krom oblastí jsou chráněny i samostatné vodní zdroje ochrannými pásmy. Na Tanvaldsku v rámci CHOPAV se nacházejí vodní nádrže Josefův Důl a Souš, které zásobuje pitnou vodou vodovod Liberec – Jablonec nad Nisou. Pramení zde řeka Jizera a Lužická Nisa. (Košková, Modrý, Šmída, 2008).

Mezi hlavní toky podle Vlčka, 1984 patří řeka Jizera, Kamenice a Velká Mumlava. Řeka Jizera tvoří státní hranici s Polskem a území Tanvaldska protíná jen na malém úseku. Ta přitéká na naše území 2 km jihovýchodně od Smrku (1124 m) ve výšce 885 m n.m. a tvoří pravostranný přítok Labe, do kterého se vlévá u Toušně ve výšce 169 m n.m. Plocha jejího povodí je 2 193,4 km², délka toku u nás 163,9 km. Jejím nejvodnějším přítokem, ústícím zprava u Horní Kamenice v 280 m n.m., je řeka Kamenice, která je dominantní ve zkoumaném území. Ta pramení na severozápadním svahu Černé hory (1084 m) ve výšce 965 m n.m. Plocha jejího povodí je 218,6 km²

a délka toku 36,2 km. Je to vodohospodářsky významný tok, který je také využíván vodáky. Zároveň se zde nachází v.n. Josefův Důl. Posledním významným tokem v oblasti je pak řeka Velká Mumlava, pramenící v Krkonoších, na severovýchodním svahu Kotle (1435 m) ve výšce 1360 m n.m. a zleva se vlévající do Jizery v 570 m n.m. Plocha povodí má hodnotu 51,1 km² a délka toku je 12,2 km. Celý tok se nachází v KRNAPu a je také znám díky svým vodopádům poblíž města Harrachov.

Dalšími význačnějšími toky jsou Bílá Desná, která pramení ve výšce 980 m n.m., 1 km od Jizery (1122 m), a zprava se vlévá do Desné v Desné ve výšce 484 m n.m. Plocha jejího povodí je 15,9 km² a délka toku 11,1 km. Na jejím toku se nachází torzo přehrady, která se 18.9.1916 protrhla. Řeka Bílá Desná se v Desné stéká s levostranným přítokem, Černou Desnou, která pramení 1 km západně od Černého vrchu (1025 m) ve výšce 879 m n.m. Plocha jejího povodí je 26,6 km² a délka toku je 10,2 km. Významnou na této řece je v.n. Souš, pod níž se pak nacházejí i menší vodopády.

Méně významnějšími toky, jež zmíním již jen v abecedním pořadí jsou Bárovský potok (levostranný přítok Kamenice), Blatný potok (společně s Kamenicí napájí v.n. Josefův Důl), Černá říčka (levostranný přítok Černé Desné), Jedlová (levostranný přítok Kamenice), Milnice (pravostranný přítok Velké Mumlavy), Rýžovištní potok (levostranný přítok Velké Mumlavy), Smržovský potok (pravostranný přítok Kamenice) a Zlatník (levostranný přítok Kamenice). (VÚV T.G.Masaryka, 2007)

Poslední zajímavostí je poté říčka Jizerka, tzv. Malá Jizera, která pramení v rašeliništích na Velké krásné louce ve výšce 775 m n.m., plocha povodí činí 13,3 km² a délka toku zhruba 6,5 km. Je to pravostranný přítok Jizery a za zmínku stojí právě fakt, že do Jizery se u obce Horní Sytová zleva vlévá další řeka jménem Jizerka.

Nejdůležitějším vodním dílem podle Vlčka, 1984 je největší údolní nádrž Jizerských hor *Josefův Důl*. Tato nádrž byla vybudována pro vodárenské účely v letech 1976-82 na řece Kamenici nad obcí Josefův Důl. Hlavní sypaná hráz je vysoká 45 m, v koruně dlouhá 360 m. Nádrž zadržuje vodu o celkovém objemu 23,25 mil. m³. Mezi další její parametry patří vodní plocha, která zaujímá 150 ha, jezero je dlouhé 2,6 km a maximální hloubka dosahuje 39 m. Nachází se zde odběrná věž o výšce 60 m,

založená v nejnižším místě jezera a podzemní štolou, vyraženou v hloubce až 130 m, která je propojená s úpravnou vody v Bedřichově, odtud pak poskytuje pitnou vodu pro Liberecko.

Další významnou vodní plochou v oblasti je již zmíněná vodní nádrž *Souš*. Ta se nachází na řece Černé Desné ve vzdálenosti 6 km od města Tanvald. Její parametry jsou takové, že zemní sypaná hráz je vysoká 23 m, má délku 364 m, šířka v koruně je 7,1 m. Tato koruna se nachází ve výšce 771,28 m n.m. Co se maximálních hodnot týká, tak její zatopená plocha může činit až 85,9 ha a hloubka 20,5 m. Zásobní objem je 4,621 mil. m³ a celkový objem je 7,561 mil. m³. Nádrž má několik využití, jednak pro vodárenství, dodávku průmyslové vody nebo jako ochrana před povodněmi. Plocha povodí nádrže je 13,960 km². Tato stavba byla dokončena roku 1915, k rekonstrukci došlo mezi lety 1924 – 1927. Poslední úpravy, (David, Soukup, 2008) kvůli vodárenskému využití, proběhly v období 1970 – 1974.

Na závěr ještě uvedme, podle Karpaše, 2008, že oblast je bohatá na vodopády, které ročně navštěvují stovky až tisíce návštěvníků a mají tudíž vliv na vývoj cestovního ruchu. Jako raritu můžeme uvést vodopád na řece Jizeře, její jediný, atypický, který se nachází v Dolním Kořenově a je stále bezejmenný. Vodopády řeky Bílé Desné jsou zas charakteristické tím, že mají nejmenší počet vodopádových stupňů, což může být způsobeno extrémně katastrofickou vodní vlnou, která se prohnala korytem řeky při protržení přehrady roku 1916. Na řece Černé Desné se nachází tzv. Soušská kaskáda, která je nejvodnější v povodí Kamenice. Nejznámějšími vodopády v oblasti je tzv. Pilařova Kaskáda, která se nachází na nejspodnější části řeky Velké Mumlavy a je zde jeden z nejvodnějších vodopádů.

Říční síť oblasti i s vodními díly je znázorněna v příloze č.5.

5.1.4 Pedologie

Po prostudování půdních map (Český geologický ústav, Půdní mapa ČR, 1995) musíme konstatovat, že na Tanvaldsku se nachází skutečně široké spektrum kombinací půdních jednotek s půdotvornými substráty, které tvoří velmi složitou mozaiku. Zřejmě

nejpodstatnější informací je to, že většina těchto půd je kyselá, což se podílí na její slabé produkční síle.

Podíváme-li se ale na oblast detailněji, zjistíme, že převládajícím typem půdy je podzol humusový na kyselých intruzivech a na stejném podkladu potom ještě hnědá půda podzolová. Ty se střídají směrem od západu (v.n. Josefův Důl) k východu (v.n. Souš) a zaujímají skutečně největší část území. Podél řeky Kamenice, vytékající z v.n. Josefův Důl nacházíme rezivou půdu na kyselých intruzivech, kterou střídá v průběhu toku řeky, na stejném substrátu, ranker hnědý. V místě soutoku s Jelením potokem identifikujeme surovou půdu na kyselých intruzivech.

Úsek k Bílé Desné je občas narušován půdotvorným substrátem rašelin vrchovištních, na kterých se nachází rašeliništní půda přechodová mezotrofní a glej zrašelinělý. Dále na východ se ještě objevuje rezivá půda nevyvinutá na kyselých intruzivech. Ty skutečně v oblasti hrají prim. V okolí v.n. Souš dominuje již zmíněný podzol humusový na kyselých intruzivech, na jihu se nachází malý útvar pseudogleje kyselého na polygenetických hlínách kyselých. Na severu pak stojí za zmínku podzol zrašelinělý, opět na kyselých intruzivech. Odtud až k polským hranicím dominuje podzol humusový, který je občas narušen glejem zrašeliněným na kyselých intruzivech či na výrazně skeletovitých svahovinách z převážně kyselého materiálu. Dalším půdním typem, který se v malých partiích objevuje, je rašeliništní půda vrchovištní a na stejném substrátu (kyselých intruzivech) se nachází i podlouhlý pruh hnědé půdy silně kyselé.

Výjimečné půdní složení pak má okolí vrchu Bukovec. Ten samotný se nachází na rankeru hnědém na lávových bazických efuzích. V jeho těsném okolí pak na témže substrátu identifikujeme hnědou půdu silně kyselou a půdu rezivou. Ta se pak nachází i na kyselých intruzích.

Řeka Jizera, jež je hraniční řekou, má půdní podloží složené jednak z glejové půdy na nivních uloženinách nekarbonátových lehčích, jednak na glejích rašelinných na kyselých intruzivech. Na soutoku s Velkou Mumlavou je to hnědá půda na terasových štěrcích nekarbonátových. Řeka Velká Mumlava přitéká z Harrachovska, kde dominuje podzol humusový na kyselých intruzivech, na severu se objevuje gleje

zrašeliněné na rašelinách vrchovištních, převažují ovšem ty na kyselých intruzivech. Ojedinele se zde nachází rašeliništní půda vrchovištní na kyselých intruzivech a rančerové pásy. Zajímavými, podél Rýžovištního potoka, jsou rezivé půdy na fylitech, které jsou jedinečné v této oblasti. V Harrachově, při soutoku s Velkou Mumlavou, můžeme identifikovat nivní půdu glejovou na nivních uloženinách nekarbonátových lehčích.

Mozaika kombinací, které jsou zastoupeny velmi rovnoměrně, se vyskytuje v okolí obcí Kořenov a Desná, kde základem je rezivá půdy na kyselých intruzivech, která je nabourávána podzolem humusovým na tomtéž substrátu. Stejně tak jsou zajímavé a časté pseudogleje kyselé, objevují se i na substrátu výrazně skeletovitých svahovin z převážně kyselého materiálu. Výraznými partiemi jsou i hnědé půdy podzolové na fylitech či hnědé půdy silně kyselé na kyselých intruzivech.

Nivní půdy na nivních uloženinách nekarbonátových středních pak vévodí podél řek na jejich mohutnějších částech toků. Okolí Tanvaldu leží na hnědých půdách silně kyselých, sousedících směrem na sever s hnědými půdami podzolovými, kde v oblasti vrchu Špičáku nalézáme půdy surové. V oblasti Smržovky je kromě hnědé půdy podzolové významná hnědá půda kyselá, ojedinele pseudogleje kyselé, na jihu gleje zrašeliněné či rezivé půdy nevyvinuté (vše na kyselých intruzivech).

Poslední unikátní oblastí je pak Zlatá Olešnice, kde identifikujeme pseudogleje kyselé na polygenetických hlínách kyselých, které obklopují na fylitech hnědé půdy kyselé či silně kyselé. Na severu sousedí s půdami rezivými několika půdotvorných substrátů (zvětraliny pararul a migmatitů, zvětraliny svorů, zvětraliny kvarcitů i fylitů).

5.1.5 Biota

Charakteristika oblasti, podle Culka 1996 a 2005, vychází z členění území ČR na jednotlivé biogeografické jednotky. Setkáváme se s pojmy jako například biogeografický region (dále jen bioregion), v němž se vyskytuje identická vegetační stupňovitost oblasti a je jednotkou potenciální bioty (nevychází z aktuálního stavu krajiny). Dalším pojmem je biochora, což je vyšší typologická (opakovatelná) jednotka

členění území bioregionu s heterogenním rázem. Skupina typů geobiocénů je také typologickou jednotkou, ovšem sdružuje sobě si blízké elementární jednotky. Díky této soustavě biogeografických jednotek dochází ke členění krajiny na specifická, relativně homogenní území, která se ovšem odlišují od těch sousedních.

Definice biogeografických jednotek, podle Culka, 2005, jsou v současnosti již využívány i pro potřeby krajinného a územního plánování, zároveň k hodnocení krajinného rázu. Jedním z prvotních účelů ovšem bylo vymezování územního systému ekologické stability (ÚSES), dále Natura 2000, které společně tvoří ekologickou síť pro ochranu biodiverzity.

Na Tanvaldsku, podle Culka 1996, se nám setkává Jizerskohorský a Krkonošský bioregion. Hranice mezi nimi je nevýrazná, najdeme zde několik společných rysů, zároveň i několik rozdílů. To, co je jim oběma společné je například vytváření primárního bezlesí či fakt, že fauna hercynského typu je zde postižena velkoplošným rozpadem lesů v důsledku imisí. Její zbytky pak přežívají na zachovalých torzech lesů. Jizerskohorský bioregion je velmi specifický a odlišuje se klimatem, půdou i biotou. Jeho vrcholová plošina je položena o 400 m níže než-li je tomu u Krkonošského bioregionu. Z tohoto výškového rozdílu vyplývá další odlišnost, kterou představuje v Krkonošském bioregionu dokonale vyvinutý klečový stupeň a vegetace subalpinského bezlesí.

V Jizerskohorském bioregionu můžeme nalézt hercynskou biotu 5. jedlovo-bukového až 7. smrkového stupně, na jeho okrajích i 4. bukového stupně. Potenciální vegetaci tvoří acidofilní horské bučiny (*Calamagrostio villosae-Fagetum*, stejné i pro Krkonošský bioregion) a smrčiny svazu *Piceion* (*Calamagrostio villosae-Piceetum*, *Mastigobryo-Piceetum* a *Sphagno-Piceetum*), podmáčené smrčiny a vrchoviště, na strmých svazích je to vegetace jedlin a bučin. Netypickými jsou nižší samostatné kopce a hřbety, kde chybějí vrcholové plošiny, čili na ně nemohou být vázána společenstva. Velmi unikátním se pak jeví čedičový kužel Bukovec, který proráží okolní žuly. Potenciální přirozenou vegetaci v nižších polohách tvoří bučiny asociace *Dentario enneaphylli-Fagetum* (i v Krkonošském bioregionu) a *Festuco-Fagetum* a jedliny (*Luzulo pilosae-Abietetum*). Ty ve vyšších polohách přecházejí do horských

klenových bučin asociace *Aceri-Fagetum*. Na prudkých svazích se rozkládají suťové lesy (*Mercuriali-Fraxinetum*, *Arunco-Aceretum* a *Lunario-Aceretum*). Kolem vodních toků se vyvinuly nivní cenózy (*Carici remotae-Fraxinetum* a *Piceo-Alnetum*). Druhý jmenovaný se nachází i v Krkonošském bioregionu, společně s ním i *Aluetum incanae* (z podvazku *Alnenion glutinoso-incanae*). V rámci již zmíněného primárního bezlesí se jedná o klečové porosty svazu *Sphagnion medii*, rašeliništní vegetaci svazů *Sphagno-Caricion canescentis* a *Oxycoco-Ericion*. Flóra oblasti obsahuje řadu typických horských druhů, např. mléčivec alpský (*Cicerbita alpina*), kýchavici zelenokvětou (*Veratrum lobelianum*), pryskyřník platanolistý (*Ranunculus platanifolius*), pcháč různolistý (*Cirsium heterophyllum*) a kyseláč horský (*Acetosa alpestris*). Ze zavlečených druhů pak stojí za zmínku šťovík alpský (*Rumex alpinus*). Fauna obou bioregionů si je velmi podobná, ze savců jmenujme například ježka západního (*Erinaceus europaeus*), myšici temnopásovou (*Apodemus agrarius*), netopýra pobřežního (*Myotis dasycneme*) či netopýra severního (*Eptesicus nilssoni*). Velkou raritou je výskyt 12 druhů netopýrů v přepouštěcí štole u protržené hráze na Bílé Desné. Skladba ptactva je již rozdílnější, stejnými druhy jsou tetřevka obecná (*Tetrao tetrix*) a lejsek malý (*Ficedula parva*). Obojživelníci (čolek horský – *Rhinophrynus alpestris*) a plazi (ještěrka živorodá – *Lacerta vivipara*, zmijsa obecná – *Vipera berus*), můžeme nalézt v obou bioregionech. Stejně tak měkkýše jako je vrásenka pomezní (*Discus ruders*) a slimáčník horský (*Semilimax kotulae*). Z hmyzí říše se jedná o šídlo rašelinné (*Aeschna subarctica*).

V rámci Krkonošského bioregionu, podle Culka 1996, má biota převážně horský hercynský ráz a jsou zde zastoupena společenstva 5. jedlovo-bukového až 8. subalpínského, klečového vegetačního stupně. Potenciální vegetace je tvořena květnatými, klenovými a acidofilními horskými bučinami (zmíněno výše), ve vyšších polohách přirozenými smrčinami svazů *Piceion excelsae* (*Calamagrostio villosae-Piceetum*, *Anastrepto-Piceetum* a *Sphagno-Piceetum*) a *Athyrio-Piceion* (*Athyrio alpestris-Piceetum*). Mimo Tanvaldsko jsou to také subalpínská společenstva a vrchoviště. Primární bezlesí tvoří křoviny svazu *Salicion silisiacae* a vysokobylinné nivy svazů *Adenostylion* a *Dryopteridi-Athyrium*, které jsou na sušších místech nahrazeny trávničky svazů *Calamagrostion arundinaceae* (na živějších půdách) a *Calamagrostion villosae* na půdách chudších. Na prudších svazích můžeme

příležitostně nalézt prameniště svazu Cardamino-Montion. Co se přirozené náhradní vegetace týče, tu na vlhčích místech tvoří květnaté louky svazu Poo chaixii-Deschampsion caespitosae, na sušších pak některé asociace svazu Nardion (Thesio-Nardetum) a svazů Genistion a Vaccanion. V nižších polohách se pak nachází luční společenstva svazů Calthion (např. Polygono-Cirsietum heterophylli) a Violion caninae. Ve flóře oblasti se vyskytují druhy charakteru hercynsko-karpatského, např. vrba slezská (*Salix silesiaca*), devětsil Kablíkové (*Petasites kablikianus*) a koniklec bílý (*Pulsatilla scherfelii*). Jsou zde i endemity jako je oměj šalamounek (*Aconitum callibotryon*), jeřáb krkonošský (*Sorbus sudetica*) a zvonek český (*Campanula bohémica*). K fauně již jen doplníme z ptačí říše tetřeva hlušce (*Tetrix urogallus*), kulíka hnědého (*Charadrius morinellus*), sýce rousného (*Aegolius funereus*), lindušku horskou (*Anthus spinoletta*) či hýla rudého (*Carpodacus erythrinus*). Poslední poznámka, stejná pro oba bioregiony, se týká tekoucích vod, které patří do pstruhového pásma.

5.2 Socioekonomická charakteristika oblasti

Ten, kdo oblastí hýbe, kdo ji utváří, jsou lidé. Žijí zde, pracují, relaxují, vytvářejí hodnoty. Cílem každého z nás je žít kvalitní a plnohodnotný život, k tomu je občas potřeba vyjádřit svůj názor. Obyvatelům Tanvaldska je to v současné době umožněno díky zpracovávání Komunitního plánu sociálních služeb, na kterém mají možnost se podílet. V následující podkapitole se seznámíme se skladbou obyvatelstva, jeho ekonomickou aktivitou a s ní spojenou i ne/zaměstnaností. Na základě její analýzy můžeme vyvodit závěry o síle, resp. slabosti sociálního kapitálu v oblasti. Následně se pak podíváme i na již zmíněné komunitní plánování, které v oblasti probíhá, a pokud bude úspěšně dokončeno, bude mít nesporný vliv na zkvalitnění života zdejších obyvatel.

5.2.1 Obyvatelstvo

MR Tanvaldsko se svou velikostí a počtem obyvatel řadí mezi středně velké MR. Počet obyvatel se dlouhodobě pohybuje mírně nad hranicí 20.000 obyvatel a pokud se podíváme na vývojovou řadu (muži i ženy dohromady) za posledních 10 let v jednotlivých obcích, můžeme se dobrat k závěru, že v MR dochází k mírnému, avšak soustavnému, úbytku obyvatelstva. V následujícím textu využíváme data ČSÚ, 2011.

Tab.2: Vývoj počtu obyvatel v obcích mezi lety 2001-2010

Rok		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tanvaldsko [1]		23 018	22 996	22 898	22 864	22 880	22 874	22 852	22 960	22 928	22 849
obec	Albrechtice v J.h.	325	340	326	338	334	335	318	321	334	344
	Desná	3 530	3 510	3 481	3 484	3 471	3 480	3 450	3 454	3 419	3 367
	Harrachov	1 737	1 713	1 700	1 647	1 599	1 578	1 574	1 575	1 559	1 534
	Jiřetín pod Bukovou	669	649	646	647	636	628	615	593	590	581
	Josefův Důl	974	1 007	1 024	1 021	1 008	979	974	981	962	944
	Kořenov	1 022	1 027	1 014	1 017	1 002	974	971	956	969	979
	Plavy	1 076	1 069	1 077	1 075	1 072	1 076	1 081	1 072	1 052	1 049
	Smržovka	3 438	3 430	3 433	3 432	3 457	3 488	3 566	3 654	3 686	3 707
	Tanvald	6 984	6 969	6 921	6 917	6 966	6 980	6 956	6 979	6 954	6 950
	Velké Hamry	2 736	2 754	2 754	2 759	2 815	2 824	2 813	2 829	2 879	2 881
	Zlatá Olešnice	527	528	522	527	520	532	534	546	524	513

Pozn: [1] přepočtené údaje podle územní struktury 2007

Zdroj: *Veřejná databáze ČSÚ* [online]. 2011 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://vdb.czso.cz>>.

Demografické údaje za rok 2010 v jednotlivých obcích nám demonstruje následující tabulka, kde opět můžeme vidět, již zmíněný, klesající trend stavu obyvatelstva. V rámci přirozeného přírůstku tvoří výjimku města Smržovka a Tanvald, které se pohybují v kladných hodnotách. Migračního přírůstku, který stojí za zmínku, se pak nečekaně dočkávají obce Velké Hamry a Kořenov.

Tab.3: Vybrané demografické údaje v obcích

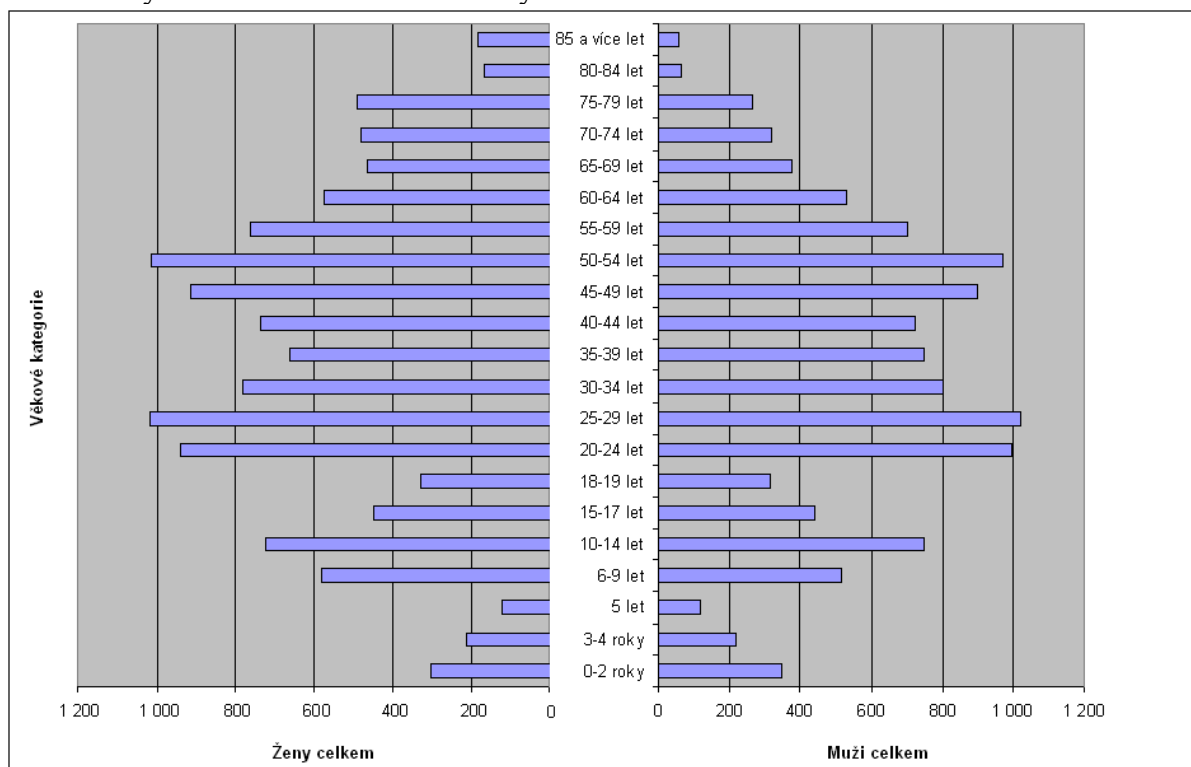
Obec	Stav 1.1.	Narození	Zemřelí	Přistě-hovalí	Vystě-hovalí	Přírůstek přirozený	Přírůstek migrační	Přírůstek celkový	Stav 31.12.
Albrechtice v J.h.	334	2	2	19	9	-	10	10	344
Desná	3 419	26	29	65	114	-3	-49	-52	3 367
Harrachov	1 559	20	12	30	63	8	-33	-25	1 534
Jiřetín pod Bukovou	590	2	6	11	16	-4	-5	-9	581
Josefův Důl	962	6	17	20	27	-11	-7	-18	944
Kořenov	969	8	10	48	36	-2	12	10	979
Plavy	1 052	13	11	23	28	2	-5	-3	1 049
Smržovka	3 686	57	38	136	134	19	2	21	3 707
Tanvald	6 954	84	62	208	234	22	-26	-4	6 950
Velké Hamry	2 879	31	56	122	95	-25	27	2	2 881
Zlatá Olešnice	524	4	5	12	22	-1	-10	-11	513

Zdroj: *Veřejná databáze ČSÚ* [online]. 2011 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://vdb.czso.cz>>.

Pro vyjádření věkového složení obyvatelstva v pětiletých intervalech nám nezbyvá než využít údajů ze sčítání lidu v roce 2001, neboť novější data nejsou k dispozici. Naskytá

se tedy otázka, jakou vypovídající hodnotu tento graf má. Věřím ale, že pro svůj orientační charakter se použít dá. Můžeme zde vidět stále velmi široký vrchol pyramidy, který tvoří obyvatelstvo v předdůchodovém a důchodovém věku. Navíc v této kategorii je vyšší podíl žen, než-li mužů, které navíc odcházejí do důchodu dříve. I tento fakt má neblahý vliv na sociální kapitál v oblasti.

Graf č.1: Pyramida věkového složení obyvatelstva

Zdroj: *Veřejná databáze ČSÚ* [online]. 2011 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://vdb.czso.cz>>, vlastní úprava

Následující informace jsou také bohužel mírně zavádějící, jedná se o oblast pracovní síly a trhu práce, kdy poslední data za obce pocházejí opět z roku 2001. Od té doby se ve světě udála finanční a hospodářská krize, která měla jistě vliv na změnu této struktury, došlo k zavírání mnoha podniků, migraci obyvatelstva apod. Data k nezaměstnanosti v oblasti jsou naštěstí čerstvější, a to k datu 31.12.2010, tudíž aktuální vypovídající hodnotu mají. V nejedné z obcí se setkáváme se zvláštním fenoménem, že počet ekonomicky neaktivních obyvatel převyšuje počet těch aktivních, což se může také negativně projevit v síle sociálního kapitálu.

Tab.4: Obyvatelstvo podle ekonomické aktivity v obcích

		Obyvatelstvo celkem	v tom		
			ekonomick y aktivní	ekonomick y neaktivní	s nezjištěnou ekonomickou aktivitou
obec	Albrechtice v J. h.	329	151	176	2
	Desná	3 549	1 883	1 602	64
	Harrachov	1 757	1 008	725	24
	Jiřetín pod Bukovou	656	369	280	7
	Josefův Důl	990	527	455	8
	Kořenov	1 028	511	507	10
	Plavy	1 084	525	547	12
	Smržovka	3 430	1 766	1 632	32
	Tanvald	7 001	3 562	3 207	232
	Velké Hamry	2 721	1 294	1 423	4
	Zlatá Olešnice	531	240	286	5

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. 2011 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://vdb.czso.cz>>.

Z následujících tabulek za komentář stojí většinou sloupec s údaji o nezaměstnanosti, kdy můžeme pozorovat, že její míra se za posledních deset let v některých obcích i zdvojnásobila, o čemž můžeme bezesporu hovořit jako o jednom z největších problémů, se kterými se zdejší obyvatelé musejí potýkat.

Tab.5: Struktura obyvatelstva ekonomicky aktivního v obcích

		Ekonomicky aktivní celkem	v tom				
			zaměstnaní	z toho			nezaměstnaní
				zaměstnané osoby, zaměstnavatelé, samost. činní	pracující důchodci	ženy na mateřské dovolené	
obec	Albrechtice v J. h.	151	128	116	9	3	23
	Desná	1 883	1 779	1 632	99	34	104
	Harrachov	1 008	948	866	64	15	60
	Jiřetín pod Bukovou	369	342	322	17	3	27
	Josefův Důl	527	489	454	25	9	38
	Kořenov	511	475	448	22	3	36
	Plavy	525	509	470	20	16	16
	Smržovka	1 766	1 646	1 534	72	33	120
	Tanvald	3 562	3 309	3 092	130	71	253
	Velké Hamry	1 294	1 222	1 137	57	25	72
	Zlatá Olešnice	240	236	219	10	4	4

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. 2011 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://vdb.czso.cz>>.

Tab.6: Struktura obyvatelstva ekonomicky aktivního v obcích (procentuelní zastoupení)

		podíl na celkovém počtu obyvatel (v %)				
		zaměstnaní	z toho			nezaměstnaní
			zaměstnané osoby, zaměstnavatelé, samost. činní	pracující důchodci	ženy na mateřské dovolené	
obec	Albrechtice v J. h.	38,91	35,26	2,74	0,91	6,99
	Desná	50,13	45,98	2,79	0,96	2,93
	Harrachov	53,96	49,29	3,64	0,85	3,41
	Jiřetín pod Bukovou	52,13	49,09	2,59	0,46	4,12
	Josefův Důl	49,39	45,86	2,53	0,91	3,84
	Kořenov	46,21	43,58	2,14	0,29	3,50
	Plavy	46,96	43,36	1,85	1,48	1,48
	Smržovka	47,99	44,72	2,10	0,96	3,50
	Tanvald	47,26	44,17	1,86	1,01	3,61
	Velké Hamry	44,91	41,79	2,09	0,92	2,65
	Zlatá Olešnice	44,44	41,24	1,88	0,75	0,75

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. 2011 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://vdb.czso.cz>>.

Tab.7: Počet uchazečů o práci a míra nezaměstnanosti v obcích

		Počet dosažitelných uchazečů o práci	Míra registrované nezaměstnanosti (%)	Míra registrované nezaměstnanosti dosažitelných uchazečů (%)	Počet uchazečů na 1 volné místo
obec	Albrechtice v J. h.	18	13,9 [1]	11,9 [1]	x
	Desná	196	11,0 [1]	10,4 [1]	69,0
	Harrachov	76	7,5 [1]	7,5 [1]	4,8
	Jiřetín pod Bukovou	34	9,2 [1]	9,2 [1]	x
	Josefův Důl	44	8,5 [1]	8,3 [1]	15
	Kořenov	63	13,3 [1]	12,3 [1]	x
	Plavy	76	15,0 [1]	14,5 [1]	39,5
	Smržovka	228	13,5 [1]	12,9 [1]	47,6
	Tanvald	461	13,5 [1]	12,9 [1]	80,2
	Velké Hamry	166	14,1 [1]	12,8 [1]	182,0
	Zlatá Olešnice	22	10,0 [1]	9,2 [1]	24,0

Pozn: [1] typ zveřejnění: Kvalifikovaný odhad, prognóza

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. 2011 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://vdb.czso.cz>>.

Zrekapitulujeme-li tyto statistické údaje, zjistíme, že míra nezaměstnanosti se za posledních deset let v některých obcích téměř zdvojnásobila. Problémem bylo již

zmíněné zavírání průmyslových podniků, jejichž výroba byla velmi specializovaná a poptávka po ní začala upadat. Většími podniky, které zůstaly aktivními jsou Ornela, a.s. – Desenské sklárny či DETOA Albrechtice, s.r.o., podnik na výrobu dřevěných hraček zaměstnávající kolem 200 lidí. Nyní musí zdejší lidé za práci dojíždět do větších měst. Soukromé podnikání je dosti omezené.

Budoucí vývoj na Tanvaldsku by měl být směřován k rozvoji cestovního ruchu a poskytování služeb, neboť právě v tomto odvětví má oblast velký potenciál úspěš. Mikroregion Tanvaldsko si nechal vypracovat strategický rozvojový plán, ve kterém i toto zmiňuje jako jeden z hlavních cílů. Pro jeho dosažení jsou zapotřebí samozřejmě finanční prostředky, které se tento svazek již snaží čerpat, takže se dá říci, že vše je na dobré cestě k tomu oblast zatraktivnit a zdejší obyvatele uživit.

5.2.2 Sociální kapitál

Z demografických údajů již víme, že počet obyvatel mírně, avšak mírně klesá. Přirozený přírůstek v oblasti dosahuje nízkých hodnot. Tak, jak je tomu i ve zbytku republiky, i zde se zvyšuje průměrný věk obyvatel. To vše se odráží na věkové pyramidě, kde podíl ekonomicky aktivních se snižuje, naopak narůstá podíl lidí v důchodovém věku. Z hlediska vzdělanostní struktury se jedná o slabší oblast, k tomu ještě přidejme již zmíněnou míru nezaměstnanosti a vidinu toho, že v brzké době se neočekává žádná zásadní průlomová změna.

Všechny tyto faktory se podílejí na stavu sociálního kapitálu, který je zde více než problémovým tématem. Tím, že lidé stárnou či ztrácejí práci, snižuje se jejich aktivita, a tím pádem se vytrácí i kapitálový potenciál. Naštěstí zde působí několik sdružení, spolků a dalších iniciativ, které se snaží tento trend změnit k lepšímu a o nich bych se nyní ráda zmínila.

Zřejmě nejdůležitějším stmelujícím elementem pro místní obyvatelstvo je fenomén Járy Cimrmana. Na základě výzkumu, po sérii několika rozhovorů, bylo zjištěno, že na tuto absurdní postavu jsou místní velmi pyšní a že se považují a jsou považováni jako kraj Járy Cimrmana. V Tanvaldu se již mnoho let nachází kino Jas, které nese jeho jméno.

Dokonce se zde i objevila i socha, zahalená v mlze, která je celosvětovým unikátem. Jizerskými horami pak také prochází jeho cyklostezka. Posledním pozitivním impulsem bylo v dubnu tohoto roku otevření jeho muzea, které celé financoval ze svých nákladů jeden z jeho fanoušků, soukromý podnikatel z Příchovic.

Oddíly, které lze považovat za klasické a téměř všude se vyskytující, jsou například dobrovolní hasiči, skauti či sportovní komunity. Jedním z jejich přínosů je navazování vazeb a prohlubování vztahů mezi lidmi, mají velmi dobrý stmelující efekt. Velmi často také sehrávají svoji roli vzdělávací instituce, při práci s dětmi i celými rodinami. Právě na Tanvaldsku stojí za zmínku činnost Mateřského a dětského centra Maják (dále jen MDC Maják), které zde působí od roku 2001, kdy získalo od města Tanvald prostory do pronájmu za symbolické nájemné. Jedná se o občanské sdružení a jako nezisková organizace je součástí Sítě mateřských center, od roku 2002 funguje na bázi dobrovolnictví.. Jak už název napovídá, hlavní náplní je možnost pro rodiny s malými dětmi smysluplně trávit volný čas, ať již se jedná o pohybové aktivity, hudební, či dokonce vzdělávací. Děti se zde učí žít aktivně, zdravě, bez pocitu izolace, poznávají význam slova tolerance, neboť centrum je bezbariérové a mohou ho navštěvovat i děti s nejrůznějšími zdravotními poruchami či postiženími. Rok 2010 byl zlomový, neboť došlo k rozšíření MDC Maják o provozovnu mateřského centra Desánek (obec Desná), což se dá chápat tak, že jeho činnost je přínosná a lidmi kladně vnímaná. (Mateřské a dětské centrum MAJÁK, © 2011).

Významnou komunitou jsou poté Romové, se kterými spolupracuje Liberecké romské sdružení (občanské sdružení), které si klade za cíl upevňování základních sociálních, kulturních a společenských návyků. Snaží se reagovat na hlavní problémy romské komunity, které vychází z nedostatečné výchovy a vzdělávání, nevhodně tráveného volného času dětí i dospělých, nezaměstnanosti atd. Mezi další cíle pak patří posílení a upevnění romské identity u Romů samotných, či prezentace tradiční i moderní romské kultury mezi širokou veřejností, aby docházelo k odbourávání neoprávněných předsudků. Celé fungování sdružení je pak založeno na aktivním přístupu Romů, na jejich rozhodnutí být zodpovědnými a v tom důsledku i rovnocennými členy většinové společnosti. Konkrétně v oblasti Tanvaldska se toto sdružení podílí

na současném komunitním plánování, přichází s nápady a zároveň nabízí k dispozici své terénní pracovníky. (Liberecké romské sdružení, © 2011).

Poslední poznámka k tomuto tématu patří Spolku Občanské Sounáležitosti ZVONY, který má přímou návaznost k MR, neboť bylo založeno právě za účelem rozvoje MR Tanvaldska. (Tanvald - oficiální stránky města, 2011).

5.2.3 Komunitní plánování

Neméně důležitou akcí, která se v oblasti začíná realizovat a bude mít významný dopad na zkvalitnění života obyvatel, je sestavování Komunitního plánu. Zástupci členských obcí MR Tanvaldska se rozhodli pro vytvoření *Komunitního plánu sociálních služeb území Tanvaldska*. Již v roce 2009 podalo město Tanvald návrh na zhotovení komunitního plánu pro celou oblast a nechalo si vypracovat projekt. Ten sice nebyl špatný, avšak pro nedostatek finančních prostředků k realizaci nedošlo.

V září roku 2010 nastala změna a tato iniciativa začala být podporována v rámci projektu IP2 (Podpora střednědobého plánování a rozvoje kvality sítě sociálních služeb v Libereckém kraji), který probíhá pod záštitou Krajského úřadu Libereckého kraje a je jednak financován z jeho prostředků (částka ještě není známa), dále z prostředků Evropského sociálního fondu v ČR a i samotné sdružení obcí MR Tanvaldska by se chtělo na tomto projektu podílet. V Tanvaldě se nachází dislokované pracoviště, ve kterém sídlí Ing. Žaneta Fišerová, jejíž pracovní náplní je např. kontaktování zájemců o činnost v pracovních skupinách, jejich koordinaci, organizování jednání atd.

Co pojem komunitní plánování představuje a jaké jsou jeho přínosy? Dalo by se říci, podle Preusslerové, 2011, že funguje na principu porovnání existující nabídky sociálních služeb se zjištěnými potřebami současných i potenciálních uživatelů. Jedná se o koordinaci činností organizací a zařízení, které poskytují sociální služby, zefektivnění jejich využití, to vše za účelem zlepšení stavu v sociální sféře. Cílem je nalezení té nejlepší cesty k řešení předem identifikovaných a diskutovaných problémů či mezer v sociální síti. Důležité je, že při tomto druhu plánování dochází k zapojování lidí, kterých se to bezprostředně týká a mají možnost se k tomu vyjádřit. Výsledkem je

dokument, který je podporován a schválen většinou účastníků. Aby došlo k co nejlepšímu zhotovení projektu, je zapotřebí zmapovat potřebnost sociálních služeb a činností. Za tímto účelem se musí vytvořit pracovní skupiny, jejich výsledky jsou základem pro stanovení priorit. Tyto skupiny fungují na principu tzv. triády (zadavatel, poskytovatel, uživatel), kdy v každé skupině je minimálně jeden zástupce. *Zadavatelem* se rozumí zřizovatel služeb (obec, město, kraj), *poskytovatelem* jsou organizace poskytující sociální služby či služby navazující – ústavy sociální péče, azylové domy, neziskové organizace atd. (v současnosti zde figurují občanské sdružení Most k naději a Nízkoprahové zařízení pro děti – provozované Libereckým romským sdružením) a *uživatelé*, což jsou lidé, kteří těchto sociálních služeb, i těch navazujících, využívají (osoby zdravotně znevýhodněné, ohrožené sociálních vyloučením atd.).

Pracovní skupiny, podle článku Tanvald chce zlepšit sociální služby, 2011, zkoumají tři rozdílné sociální oblasti, které schválili představitelé obcí MR Tanvaldsko. V první řadě se jedná o pomoc *seniorům a zdravotně postiženým*. Zde se za problematické definovalo to, že starším lidem v regionu schází místo, kde by se mohli setkávat. Dále schází chráněné a podporované bydlení pro osoby s lehkým mozkovým poškozením, kteří jsou ovšem soběstační, pouze občas potřebují asistenční pomoc. Vybudování a zajištění provozu takového zařízení se stalo jednou z priorit k řešení v Komunitním plánu, stejně jako zajištění dostatečné množství osobních asistentů či zřízení terénní pečovatelské služby dosažitelné i v menších obcích oblasti. Další oblastí, podle článku Komunitní plánování řešilo stříkačky v koších i potřebu školního psychologa, 2011, je *rodina, děti a mládež*, kdy se za prioritu stanovilo zajištění dětského psychologa či zřízení přípravné třídy pro děti předškolního věku a podpora a udržitelnost činnosti Nízkoprahového zařízení, které mohou navštěvovat i neromské děti a kde probíhají preventivní protidrogové přednášky, besedy či jiné kulturní akce. Poslední, třetí skupina, mapuje situaci v oblasti *sociálně vyloučených a osob tímto ohrožených*. Zde se za nejpalčivější problém ukazuje problematika výskytu použitých injekčních stříkaček (v domě mezi Tanvaldem a Desnou, v bývalém obchodním a kulturním centru na sídlišti Výšina v Tanvaldu). V této oblasti se angažují terénní pracovníci z občanského sdružení Most k naději, kteří působí v sociální a drogové sféře a kontrolují jejich situaci. Zaměřují se na zmírnění sociálních důsledků užívání drog a minimalizaci promoření již zmíněnými použitými injekčními stříkačkami. Pracovníci se snaží o přímý kontakt

s osobami v terénu, zároveň pomoci i další skupině klientů, kterou jsou například bezdomovci. Těm radí, jak napsat životopis, kde je možno se připojit k internetu či jakým způsobem lze žádat o dávky pomoci v hmotné nouzi.

Aby všechny priority, podle Preusslerové, 2011, mohly být projednány, diskutovány se všemi účastníky, byla zřízena Územní řídicí skupina, ve které se nachází jak zástupci obcí, tak i poskytovatelé sociálních služeb. Jejich úkolem je aktivní přístup k řešení konkrétních návrhů jak lidem pomoc. Výsledky, na kterých se shodne většina účastníků, pak Územní řídicí skupina přenese na Krajský úřad Libereckého kraje. V prvním čtvrtletí roku 2011 došlo ke zpracování analytické části, podkladů i vlastního návrhu Komunitního plánu. Ve druhém čtvrtletí bude dokument předkládán k připomínkování občanům Tanvaldska. Následovat by mělo konečné schválení zastupitelstvy členských obcí MR Tanvaldsko. Konečné datum pro zhotovení Komunitního plánu je dle oficiálních zdrojů (ESF v ČR, 2011) stanoveno na 15. 9. 2011.

6. ANALÝZA DOBROVOLNÉHO SVAZKU OBCÍ MIKROREGION TANVALDSKO

Tab.8: Základní údaje

Název	Mikroregion Tanvaldsko
Vznik	27.7.2000
Právní forma	Dobrovolný svazek obcí
Počet členů	11
IČO	70852871
Sídlo	MÚ Tanvald, Palackého 359, 468 41 Tanvald
Předseda	Petr Polák
Manažerka	Ing. Kateřina Preusslerová
Kontakt	rozvoj.tanvaldska@seznam.cz
Web	http://www.tanvaldsko.info

Zdroj:

RISY.cz [online]. © 2010-2011 [cit. 2011-06-23]. Mikroregiony. Dostupné z WWW: <<http://www.risy.cz/vyskakovaci-okno-mikroregiony?id=791&language=Cs>>.

RES [online]. © 2011 [cit. 2011-06-23]. Mikroregion Tanvaldsko. Dostupné z WWW: <http://wwwinfo.mfcr.cz/cgi-bin/ares/darv_res.cgi?ico=70852871&jazyk=cz&xml=1>.

Mikroregion Tanvaldsko vznikl 27.7.2000 sloučením deseti obcí, jejichž spádovým centrem se stalo město Tanvald, kde má i své sídlo. Dále to byly Albrechtice v Jizerských horách, Desná, Jiřetín pod Bukovou, Josefův Důl, Kořenov, Plavy, Smržovka, Velké Hamry a Zlatá Olešnice, přičemž obce Albrechtice v J.h., Jiřetín p. B. a Josefův Důl již tou dobou tvořily MR Kamenice. Všechny obce se nachází v Libereckém kraji, okrese Jablonec nad Nisou. V roce 2003 se pak přijelo město Harrachov, spadající pod okres Semily. (Regionální agentura pro rozvoj střední Moravy, 2003).

V době vzniku můžeme identifikovat jeden z důvodů jeho úspěšného fungování, resp. neúspěšného fungování MAS. MR byl plně funkční a jeho činnost měla pozitivní vliv na rozvoj území, když byla v roce 2006 založena MAS. Její existence se dá považovat už za jakousi nadstavbu pro rozvoj území, které nebylo tak zcela zapotřebí a svým způsobem se stala pro management MR přítěží, neboť na její fungování bylo třeba vynaložit dalších sil a finančních prostředků, které mohly být investovány jinde a lépe.

Jedná se o marginalizované území na úpatí Jizerských hor, které se potýkalo a stále potýká s nejrůznějšími problémy, a ve svém vývoji zaostává vůči svému okolí i zbytku

kraje. Bylo velice přirozené, že tyto obce, které mají podobnou historii i tradici, kulturní a ekonomické zázemí, se rozhodly spojit v jeden MR a společnými silami se začít zabývat budoucím rozvojem území. Problémy podobného charakteru a všeobecná chuť je řešit společně, byly hlavními iniciačními silami pro vznik tohoto uskupení. To umožňuje koordinovat představy, záměry, činnosti budoucího vývoje. Jeho zřejmě největším přínosem je snazší přístup k finančním prostředkům na jejich realizaci, což má pozitivní vliv a vede k synergickému efektu.

Nejpálčivějšími problémy, podle Regionální agentury pro rozvoj střední Moravy, 2003, kterými se rozhodly obce prioritně zabývat a nalézat k nim řešení, jsou definovány v analytickém dokumentu, který si v roce 2003 nechal MR Tanvaldsko na zakázku vypracovat. Můžeme se zde dočíst o snaze např. rozvinout samosprávy obcí, o rozvoji technické infrastruktury či cestovního ruchu a venkovské turistiky. Dalšími oblastmi činností, na kterých by se mohly obce společně podílet, jsou vzájemná pomoc při řešení problematiky životního prostředí, podpora řešení dopravní obslužnosti či společné řešení sociálních služeb a zdravotní péče, a další.

V návaznosti na tento dokument si v roce 2004 nechal MR vypracovat Strategický plán rozvoje. Ten není ze zákona povinný, jeho zhotovení bylo čistě dobrovolné. Neobsahuje žádný akční plán, jedná se pouze o seznam projektů, ze kterých je ovšem možné identifikovat směr, kterým se chce oblast ubírat. Zajímavým bodem je hned ten první, který se týká přístupu ke strategii rozvoje a nese název - Podpora, formalizace pozice manažer projektů. (Regionální agentura pro rozvoj střední Moravy, 2004). O manažerech svazku již byla řeč, víme, že zřízení této pozice není povinné, avšak jejich role v rámci fungování uskupení je velice významná. Právě ve zřízení této pozice spatřuji další z důvodů úspěšného fungování MR, neboť Ing. Kateřina Preusslerová, která obsadila tuto pozici, si vede znamenitě a dokáže projekty dotáhnout tzv. do konce.

Prioritou číslo jedna, podle Regionální agentury pro rozvoj střední Moravy, 2004, se stala oblast cestovního ruchu. Sama strategie ji definuje jako klíčový faktor rozvoje pro budoucnost. Je to logické hned ze dvou důvodů. Jednak vzhledem ke geografické pozici oblasti, která se rozprostírá na úpatí Jizerských hor a zasahuje i do západní části

Krkonoš, kde můžeme nalézt velmi významná turistická střediska s velkým množstvím ski areálů (Tanvaldský Špičák, Harrachov – Čertova hora, Kořenov - Rejdice) a dalších možností, jak strávit volný čas (sportem či relaxací). Druhým důvodem je, že oblast podpory cestovního ruchu potenciálně nejsnáze poskytuje možnost domluvy záměru a širší spolupráci mezi subjekty. Soulad s trvale udržitelným rozvojem je samozřejmostí, realizují se projekty jako je budování cyklostezek, dochází i k tvorbě propagačních materiálů.

Celé Jizerské hory jsou protkány sítí cyklostezek, ačkoliv se jedná o CHKO. Území MR Tanvaldsko není výjimkou, můžeme zde nalézt velice populární „Cyklostezku Járy Cimrmana aneb na kole okolo Liptákova“, která bezesporu přitahuje pozornost nejenom sportovních nadšenců, ale i fanoušků Járy Cimrmana. A právě zde lze identifikovat jeden z posledních důvodů úspěšného fungování MR. Ačkoliv oblast spadá pod CHKO, daří se zde realizovat rozvojové projekty. Je to díky tomu, že MR lze považovat za velice stabilního aktéra v regionu, který je schopen komunikace, kreativního myšlení a hledání kompromisu. Jeho partneři spolupráce se mohou spolehnout, že pokud se s ním budou podílet na dalším projektu, bude jeho přístup k dosažení cíle aktivní a profesionální.

7. ANALÝZA MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINY ROZVOJ TANVALDSKA

Tab.9: Základní údaje

Název	Místní Akční Skupina Rozvoj Tanvaldska
Datum registrace	20.1.2005
Právní forma	Občanské sdružení
Počet členů	11
Sídlo	MÚ Tanvald, Palackého 359, 468 41 Tanvald
Předseda	Marek Pieter
Manažerka	Ing. Kateřina Preusslerová
Kontakt	starosta@mesto-desna.cz

Zdroj: *LEADER* [online]. © 2008 [cit. 2011-06-23]. Databáze regionů. Dostupné z WWW: <http://leader.isu.cz/regiony_detail.aspx?kodsdu=516>.

K založení MAS Rozvoj Tanvaldska tedy dochází v době, kdy už na stejném území úspěšně působí DSO Mikroregion Tanvaldska. Existuje celá řada případů v ČR, kdy došlo k propojení společné organizační a funkční struktury managementů rozvoje právě těchto dvou typů sdružení (přímá provázanost předsedy či manažera MR s MAS) a vedlo to k pozitivnímu vlivu na vývoji v oblasti. Bohužel, na Tanvaldsku k tomuto efektu nedošlo, a to z několika důvodů, které se teď pokusíme identifikovat.

K tomu, že MAS byla vůbec založena napomohla, podle Šafářové, Škrabala, 2008, implementace iniciativy Leader ČR a Leader+. Ta měla za následek masivní nárůst tohoto typu sdružení na celém území ČR. Tento druh dotací je směřován na podporu venkovských regionů, na pomoc zemědělcům. A právě zde lze najít jeden z důvodů neúspěšného fungování MAS, neboť pokud zdejší zemědělci měli nějaký záměr, na který potřebovali finanční podporu, většinou ho chtěli realizovat do jednoho roku. Ovšem proces získávání těchto prostředků je poměrně zdoluhavý, a tak podnikatelé raději od záměru upustili anebo si na něj prostředky sehnali sami.

Pokud se bavíme o aktérech v území, dalším kamenem úrazu se pro MAS stalo, že nebyli schopni se pravidelně, tj. jednou do měsíce, setkávat a vytvářet nějakou činnost. Základem pro fungování MAS je totiž partnerství a vznik rozvojové strategie, na které se všichni účastníci shodnou. Podnikatelé byli ochotni se setkávat jednou za čas. Změna by nastala, pokud by byla sdružení přiklepnuť nějaká dotace a bylo by

potřeba rozdělit ji mezi jednotlivé subjekty. To se ale nestalo a neboť se jednalo o velmi teoretickou rovinu úspěchu čerpání dotace, vůle scházet se byla minimální.

V době, kdy MR byl plně funkční a měl projekty k realizaci, se zakládá MAS. Očekává se již zmíněné propojení managementů, ale k tomu nedochází, čili zde můžeme najít další důvod neúspěchu MAS. Je potřeba manažer či aktivní předseda, který by měl chuť a sílu se agendě MAS věnovat. Jedná se ovšem o dobrovolnickou činnost, což nikdo nebude dlouho dělat zdarma. A tak dochází ke stagnaci činnosti MAS.

Dalším problémem, co se finančních prostředků pro MAS týká, byla otázka daně z přidané hodnoty, která se v tomto rámci bere za neuznatelný údaj. Jeden z projektů, na který chtěla MAS finanční podporu, a dokonce by ji byla získala v rámci Programu rozvoje venkova, byl z oblasti vzdělávání. Svoji žádostí uspěli, avšak pak nastoupilo DPH, které je v základní podobě 19%, k tomu dalších 10% by měli dát za spoluúčast, čili téměř 30% z dotace by se nevyužilo tak, jak bylo plánováno. Nakonec MAS od tohoto projektu odstoupila.

Činnost MAS nebyla ale úplně bez úspěchu. Jejím záměrem bylo působit jako informační a iniciační organizace, podporující záměry obcí, drobných podnikatelů, zemědělců a neziskových organizací v regionu. Podařilo se jí vydat materiál na propagaci regionálních výrobců z Tanvaldska, Jablonecka a Železnobrodsko, představit a podpořit místní produkci.

Na závěr ovšem musíme konstatovat, že tato MAS Rozvoj Tanvaldska byla pouze formálně založená, nikdy však nezpracovala rozvojovou strategii podle metody Leader, která je jádrem pro žádání o finanční prostředky, a tak svou činnost v roce 2008 ukončila.

8. ZÁVĚREČNÉ SHRnutí

V této bakalářské práci jsme se seznámili s významem meziobecní spolupráce, která bezpochyby ovlivňuje rozvoj dotčených území. V tomto případě se jednalo o oblast Tanvaldska, na kterém působí jak DSO, tak i MAS.

Cílem této práce bylo zanalyzovat fungování obou typů sdružení. Pokud se tedy podíváme na MR Tanvaldsko, zjistili jsme, že je to velice stabilní subjekt v území, který funguje již téměř 11 let a za tu dobu realizoval velkou spoustu projektů, v současné době zaměřenou především na oblast cestovního ruchu či zlepšení dopravní a technické infrastruktury.

Dalším důvodem jeho úspěšného fungování je fakt, že má zřízenou pozici pro manažera, kterou svědomitě vykonává Ing. K. Preusslerová, která zde působí již od roku 2004, a lze o ní mluvit jakožto o kvalitně vyškolené a informované „profesionálce“, která je přímo vázána na region a dokáže včas reagovat na potřeby rozvoje.

V roce 2005 se zde objevuje sdružení, které by mělo jít ruku v ruce s MR, propojit managementy rozvoje a podpořit další možnosti čerpání finančních prostředků. Jedná se o MAS Rozvoj Tanvaldska, ale kvůli kapacitním problémům a náročnému způsobu dotování se propojení nezdařilo dle představ. Narůstá agenda, kterou není nikdo schopen dobrovolně obstarávat. Není zde dostatečně silný motiv pro schůzování aktérů území, tím pádem nedochází ke zpracování rozvojové strategie, která je stěžejní pro čerpání prostředků pomocí metody Leader+ či Leader ČR. V roce 2008 se tedy MAS rozhodla svoji činnost ukončit a veškeré záměry, které by chtěly místní subjekty realizovat, musejí směřovat skrze MR Tanvaldsko.

V neposlední řadě jsme se také zabývali strategickým plánováním, které je základním nástrojem rozvoje, který ovšem musí být trvale udržitelný. Strategické dokumenty lokální úrovně podléhají nadřazeným rozvojovým strategiím, ať už se jedná o krajské, národní či nadnárodní. MR Tanvaldsko si takovouto strategickou dokumentaci nechal vypracovat již v roce 2004, některé z projektů realizovány byly, jiné ne, můžeme na nich ovšem sledovat směr, kterým se rozvoj oblasti ubírá.

Bylo mírně překvapivé v průběhu práce zjistit, že MAS byla jen formálně založena, avšak nikdy plně funkční nebyla. To se stalo i díky velké informační a vzdělávací kampani, která proběhla na jejich podporu. Tou dobou již na území úspěšně operoval MR Tanvaldsko. Osobně shledávám, že zánik MAS byl krok správným směrem, neboť celý management rozvoje se teď může soustředit na projekty realizované skrze MR, a tudíž nedochází k žádnému „rozdrobení“ aktivit.

Závěrem bych ráda poukázala na to, že ačkoliv na Tanvaldsku úspěšně funguje MR a MAS nikoliv, například na Frýdlantsku je tomu přesně naopak. Zde se daří finanční prostředky čerpat MAS, MR zůstává formálně založen, nemá ovšem rozvojovou strategii a ani svého manažera. Tuto pozici vykonává předseda, který je zároveň starostou obce, čili nemá mnoho času nazbyt. Významnou se pro fungování MAS Frýdlantska jeví role veřejnosti, která byla hlavním iniciátorem vzniku. Ta se skládá převážně z podnikatelů a rozvojová strategie je směřována na podporu podnikání, především zemědělství. Čili i zde můžeme najít totožné body neúspěchu jako je tomu u Tanvaldska, akorát naopak.

9. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

9.1 Tištěná literatura

- CLOKE, Paul, et al. *Practising human geography*. London, Thousand Oaks, New Delhi : SAGE Publications, 2004. 416 s. ISBN 0-7619-7325-7.
- CULEK, Martin. *Biogeografické členění České republiky*. Praha : Enigma, 1996. 347 s. ISBN 8085368803.
- CULEK, Martin. *Biogeografické členění České republiky II. díl*. Praha : Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2005. 589 s. ISBN 8086064824.
- DAVID, Petr; SOUKUP, Vladimír. *Velká turistická encyklopedie : LIBERECKÝ KRAJ*. Vydání první. Praha : S & D, spol. s r.o., 2008. 320 s. ISBN 978-80-242-2326-1.
- DEMEK, Jaromír; MACKOVČIN, Peter (editoři) a kol. *Zeměpisný lexikon ČR : Hory a nížiny*. Vydání II. Brno : [s.n.], 2006. 582 s. ISBN 80-86064-99-9.
- *Historie a současnost podnikání : Na Jablonecku, Tanvaldsku a Železnobrodsku*. 1. vydání. Žehušice : Městské knihy s.r.o, 2007. 263 s. ISBN 978-80-86699-49-3.
- KARPAŠ, Roman a kol. *Jizerské hory : O mapách, kameni a vodě*. Vydání první. Liberec : Roman Karpaš RK, 2008. 576 s. ISBN 978-80-87100-08-0.
- KOŠKOVÁ, Irena; MODRÝ, Martin; ŠMÍDA, Jiří. *Atlas životního prostředí Libereckého kraje*. Vydání první. Liberec : Liberecký kraj, 2008. 44 s. ISBN 978-80-254-2872-6.

- MÍSAŘ, Zdeněk a kol. *Geologie ČSSR I : Český masív*. 1. vydání. Praha : SPN, 1983. 336 s.
- *Místní akční skupiny v Libereckém kraji*. Liberec : Krajský úřad Libereckého kraje, 2009. 26 s.
- NOVÁK, Josef; ŠAFÁŘOVÁ, Barbora. *Hodnocení managementu a rozvoje mikroregionu*. [s.l.] : Centrum pro komunitní práci střední Morava, 2008. 37 s. ISBN 978-80-86902-75-3.
- NOVOTNÁ, Líba. *Stezky kulturního a historického dědictví Tanvaldska*. [s.l.] : Jakoubě, 2011. 56 s. ISBN 978-80903924-3-4.
- QUITT, Evžen. *Klimatické oblasti Československa*. Brno : Studia Geographica 16. Geografický ústav ČSAV, 1971. 73 s.
- Regionální agentura pro rozvoj střední Moravy. *Analýza současné situace Mikroregionu Tanvaldska*. [s.l.] : [s.n.], 2003. 18 s.
- Regionální agentura pro rozvoj střední Moravy. *Strategie rozvoje mikroregionu Tanvaldska*. Olomouc : [s.n.], 2004. 38 s.
- VLČEK, Vladimír (editor) a kol. *Zeměpisný lexikon ČSR : Vodní toky a nádrže*. Vydání 1. Praha : Academia, 1984. 316 s.

9.2 Internetové zdroje

- BINEK, Jan. *Metodické přístupy k prostorovému plánování*. In [online]. Brno : GaREP, spol. s r.o., 2008 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.garep.cz/publikace/referat-6.pdf>>.

- BINEK, Jan, et al. *Synergie ve venkovském prostoru : Aktéři a nástroje rozvoje venkova* [online]. Vydání první. Brno : GaREP Publishing, 2009 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.garep.cz/publikace/synergie-ve-venkovskem-prostoru.pdf>>. ISBN 978-80-904308-0-8.
- CENIA, česká informační agentura životního prostředí [online]. 2011 [cit. 2011-06-23]. Udržitelný rozvoj. Dostupné z WWW: <[http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHV0HSB](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHV0HSB)>.
- ČSÚ Liberecký kraj [online]. © 2011 [cit. 2011-06-23]. Charakteristika správního obvodu obce s rozšířenou působností Tanvald. Dostupné z WWW: <http://www.liberec.czso.cz/xl/redakce.nsf/i/charakteristika_spravniho_obvodu_tan>.
- ESF v ČR [online]. 11.3.2011 [cit. 2011-06-06]. Zpracování kompletního komunitního plánu mikroregionu Tanvaldska. Dostupné z WWW: <<http://www.esfcr.cz/zakazky/zpracovani-kompletniho-komunitniho-planu-mikroregionu>>.
- Estranky.cz [online]. © 2011 [cit. 2011-06-20]. Mateřské a dětské centrum MAJÁK. Dostupné z WWW: <<http://www.mdcmajak.estranky.cz/>>.
- GALVASOVÁ, Iva a kol. *Spolupráce obcí jako faktor rozvoje* [online]. Vydání první. Brno : Georgetown, 2007 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.garep.cz/publikace/spoluprace-obci-jako-faktor-rozvoje.pdf>>. ISBN 80-251-20-9.
- Komunitní plánování řešilo stříkačky v koších i potřebu školního psychologa. In [online]. [s.l.] : [s.n.], 2011 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <http://www.oblibene.biz/userdata/shopimg/zlata-olesnice/file/Aktuality/2011/Clanek_Komunitni%20planovani%20resilo%20strikacky.doc>.

- LABOUNKOVÁ, Vladimíra; PŮČEK, Milan; ROHREROVÁ, Ludmila a kol. *Metodická příručka pro zpracování strategických rozvojových dokumentů mikroregionů* [online]. [s.l.] : Ústav územního rozvoje, 2009 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.uur.cz/images/uzemnirozvoj/regionalnipolitika/Mikroregiony/MetodikaSRDmikroregionu/Metodika.pdf>>. ISBN 978-80-87318-02-7.
- LEADER [online]. © 2008 [cit. 2011-06-23]. Databáze regionů. Dostupné z WWW: <http://leader.isu.cz/regiony_detail.aspx?kodsdu=516>.
- Liberecké romské sdružení [online]. © 2011 [cit. 2011-06-20]. O občanském sdružení. Dostupné z WWW: <<http://www.lrs.cz/o-obcanskem-sdruzeni.php>>.
- MAREK, Ondřej a kol. *Manuál pro Ehomer : Webový nástroj indikátorů efektivity managementu mikroregionů a MAS* [online]. Praha : CpKP, 2009 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <http://www.ehomer.cz/files/manual_ehomer_verze2010.pdf>. ISBN 978-80-86902-79-1.
- NOVÁKOVÁ, Monika. *Ústav územního rozvoje* [online]. © 2001 - 2010 [cit. 2011-06-23]. Metodická příručka pro zpracování rozvojových dokumentů mikroregionů (SRD). Dostupné z WWW: <<http://www.uur.cz/default.asp?ID=1932>>.
- PREUSSLEROVÁ, Kateřina. Komunitní plánování sociálních služeb na Tanvaldsku. In [online]. [s.l.] : [s.n.], 2011 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://www.oblibene.biz/userdata/shopimg/zlata-olesnice/file/Aktuality/2011/Komunitni%20planovani%20soc%20sluzeb%20na%20Tanvaldsku.doc>>.
- *Správa Krkonošského národního parku* [online]. © 2010 [cit. 2011-06-23]. Příroda a historie. Dostupné z WWW: <<http://www.krnap.cz/priroda-a-historie/>>.

- *Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky* [online]. Praha : Ministerstvo životního prostředí, 2010 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_udrzitelneho_rozvoje/\\$FILE/KM-SRUR_CZ-20100602.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/strategie_udrzitelneho_rozvoje/$FILE/KM-SRUR_CZ-20100602.pdf)>.
- ŠAFÁŘOVÁ, Barbora; ŠKRABAL, Ivo. Mikroregiony a místní akční skupiny. *Veřejná správa* [online]. 2008, 13, [cit. 2011-06-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/mikroregiony-a-mistni-akcni-skupiny.aspx>>.
- ŠKRABAL, Ivo, et al. *Metodika zavádění managementu rozvoje mikroregionů* [online]. 1. vydání. Přerov : CpKP, 2006 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <http://www.cpkp.cz/files/file/vydavatelstvi/met_mikro07.pdf>. ISBN 80-86902-39-0.
- Tanvald chce zlepšit sociální služby. In [online]. [s.l.] : [s.n.], 2011 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <http://www.oblibene.biz/userdata/shopimg/zlata-olesnice/file/Aktuality/2011/Clanek_Tanvald%20chce%20zlepsit%20soc%20sluzby.doc>.
- *Tanvaldsko* [online]. © 2009 [cit. 2011-06-23]. O mikroregionu. Dostupné z WWW: <<http://www.tanvaldsko.info/cs/o-mikroregionu/>>.
- *Veřejná databáze ČSÚ* [online]. 2011 [cit. 2011-06-23]. Dostupné z WWW: <<http://vdb.czso.cz>>.
- VÚV T.G.Masaryka [online]. © 2007 [cit. 2011-06-16]. Oddělení GIS - Struktura DIBAVOD. Dostupné z WWW: <<http://www.dibavod.cz/27/struktura-dibavod.html>>.

10. SEZNAM VOLNÝCH PŘÍLOH

Příloha č. 1: Administrativní členění Tanvaldska

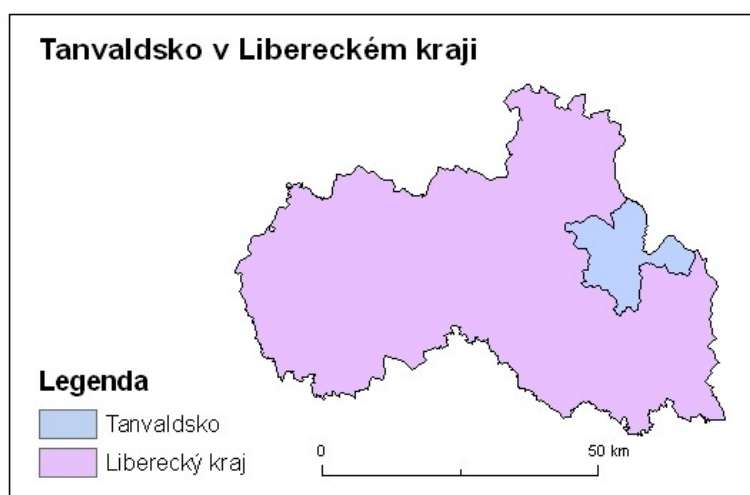
Příloha č. 2: Geologická stavba Tanvaldska

Příloha č. 3: Geomorfologické členění Tanvaldska

Příloha č. 4: Klimatické oblasti Tanvaldska

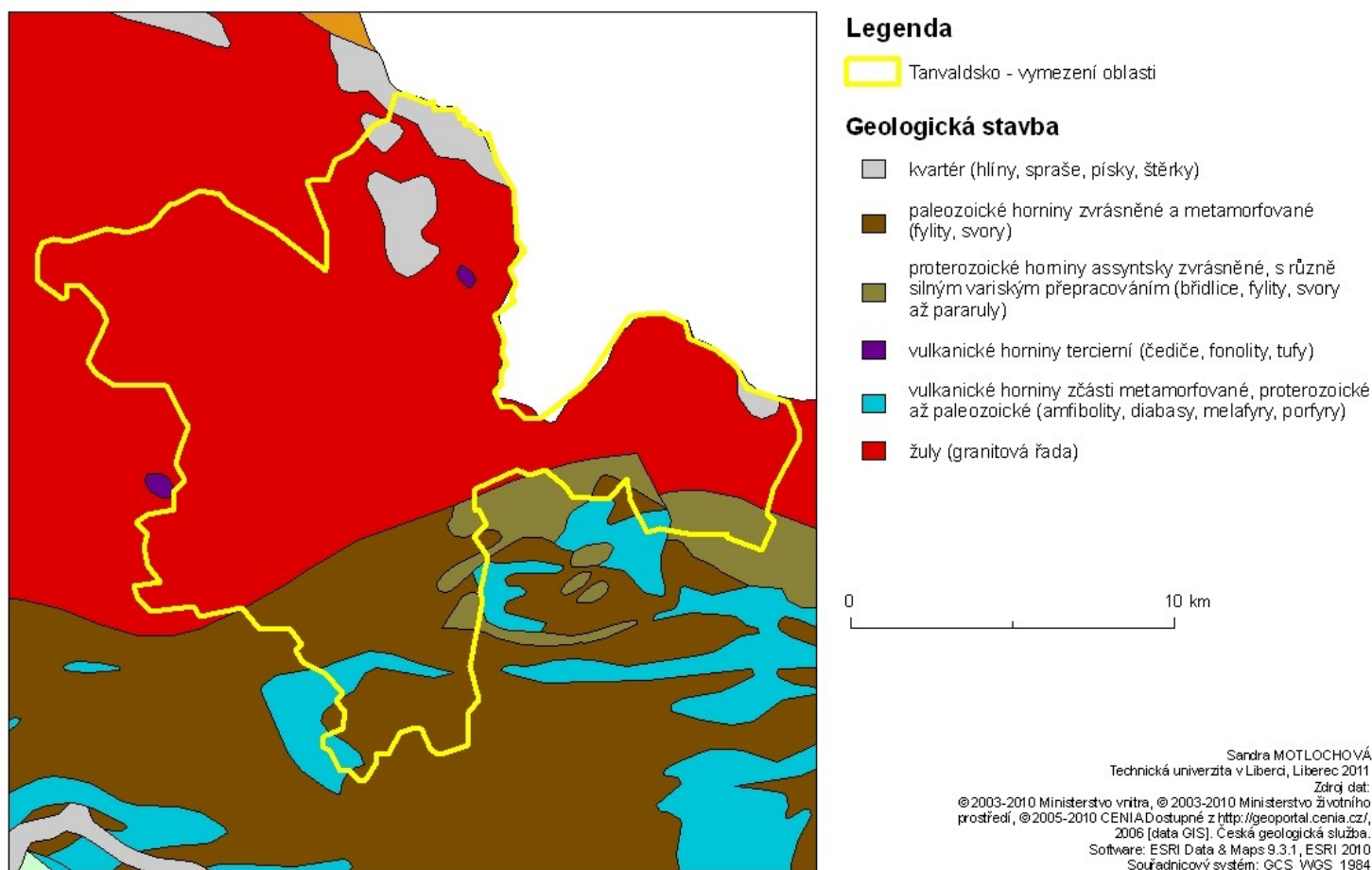
Příloha č. 5: Vodní toky a nádrže Tanvaldska

ADMINISTRATIVNÍ ČLENĚNÍ TANVALDSKA

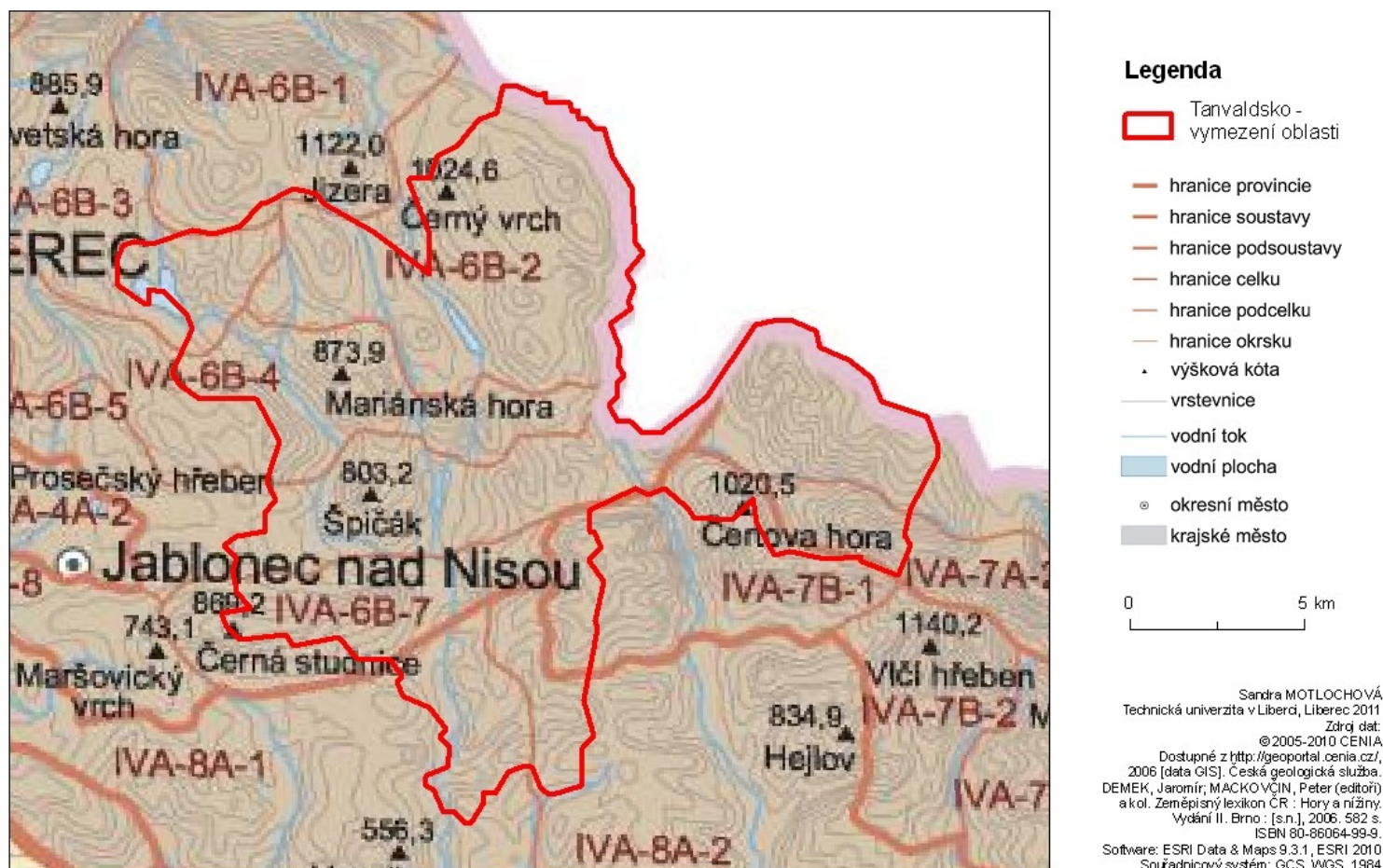

Sandra MOTLOCHOVÁ
Technická univerzita v Liberci, Liberec 2011
© 2003-2010 Ministerstvo vnitra,
© 2003-2010 Ministerstvo Životního prostředí,
© 2005-2010 ČENIA
Dostupné z <http://geoportal.liberec.cz/>
2005 (Data GIG)
Česká geologická služba
Software: ESRI Data & Maps 9.3.1, ESRI 2010
Soutěže kočky systém: GCS_WGS_1984

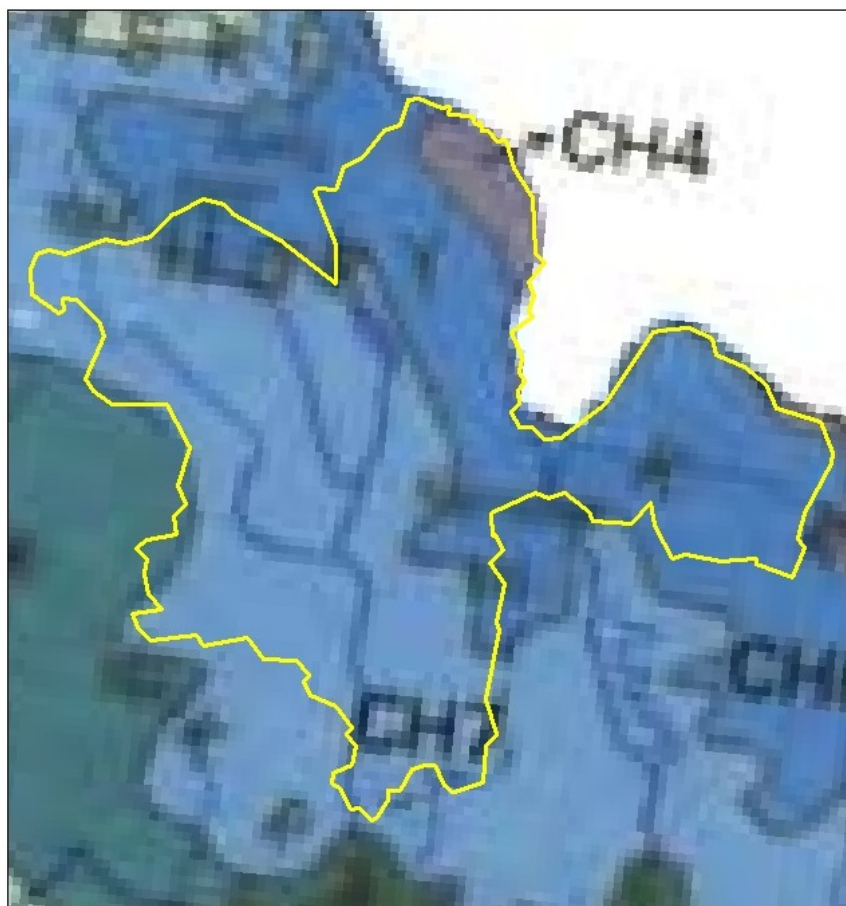
GEOLOGICKÁ STAVBA TANVALDSKA

GEOMORFOLOGICKÉ ČLENĚNÍ TANVALDSKA

KLIMATICKÉ OBLASTI TANVALDSKA podle Quitta, 1971

Legenda

Tanvaldsko - vymezení oblasti

Charakteristiky klimatických oblastí

	CHLADNÁ		
	CH4 šedá	CH6 modrá	CH7 světle modrá
LetD	0-20	10-30	
HVO	80-120	120-140	
MD	160-180	140-160	
LD	60-70		50-60
°C I	-6 - -7	-4 - -5	-3 - -4
°C IV	2-4		4-6
°C VII	12-14	14-15	15-16
°C X	4-5	5-6	6-7
s*1mm	120-140	140-160	120-130
s VO	600-700		500-600
s VZ	400-500		350-400
sp	140-160	120-140	100-120
σ>0,8	130-150	150-160	
σ<0,2	30-40	40-50	

0 10 km

Sandra MOTLOCHOVÁ
Technická univerzita v Liberci, Liberec 2011
Zdroj dat
Klimatické regiony ČR (Quitta), © 2011
[cit. 2011-06-06]. Dostupné z WWW:
<http://www.ovocnarska.cz/leczweb/bweb-sipohl/regionalnypa.htm>,
2006 [data GIG]. Česká geologická služba.
Software: ESRI Data & Map 9.3.1, ESRI 2010
Soutěžníkový systém: GCS_WGS_1984

VODNÍ TOKY A NÁDRŽE TANVALDSKA

